

PREHLAD VYBRANÝCH ROZHODNUTÍ ÚSTAVNÉHO SÚDU SLOVENSKEJ REPUBLIKY

za obdobie november 2014
Plénum

Uznesenia:

spisová značka	PL. ÚS 25/2014
sudca spravodajca	Ladislav Orosz
druh konania	podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len ústavný súd) rozhoduje o súlade zákonov s ústavou, s ústavnými zákonmi a s medzinárodnými zmluvami, s ktorými vyslovila súhlas Národná rada Slovenskej republiky a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom.
druh rozhodnutia a spôsob vybavenia	uznesenie – odmietnutie návrhu
dátum rozhodnutia	5. novembra 2014
dotknuté články ústavy, ústavných zákonov a medzinárodných zmlúv	čl. 130 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky čl. 144 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky
skutkový stav a základné fakty	<p>Okresný súd podal návrh na začatie konania o súlade § 230 ods. 4 zák. č. 233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch s viacerými článkami Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Z návrhu okrem iného vyplýva, že okresný súd vedie konanie, v ktorom sa žalobkyňa domáha proti žalovanej Slovenskej komore exekútorov za účasti Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky ako vedľajšieho účastníka na strane žalovanej určenia, že výkon jej exekútorského úradu trvá a zároveň si uplatňuje náhradu škody.</p> <p>V priebehu konania vedeného okresným súdom žalobkyňa navrhla, aby okresný súd prerušil konanie a podal návrh ústavnému súdu na začatie konania podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy. Okresný súd návrh žalobkyne na prerušenie konania uznesením zamietol a toto uznesenie bolo po odvolaní žalobkyne zrušené uznesením krajského súdu a vec bola vrátená súdu prvého stupňa na ďalšie konanie.</p> <p>Okresný súd do dňa podania svojho návrhu ústavnému súdu o návrhu žalobkyne na prerušenie konania opätovne nerozhodol, pričom v samotnom návrhu vyslovuje názor, že „v prípade, ak bude Ústavnému súdu Slovenskej republiky postúpený návrh na zaujatie stanoviska, vznikne dôvod na prerušenie konania vo chvíli, keď tento návrh bude prijatý na ďalšie konanie. Následne bude konanie pred okresným súdom prerušené do skončenia prejednávania uvedeného návrhu Ústavným súdom Slovenskej republiky.“.</p>
ratio decidendi	<p>Podľa čl. 144 ods. 2 ústavy ak sa súd domnieva, že iný všeobecne záväzný právny predpis, jeho časť alebo jeho jednotlivé ustanovenie, ktoré sa týka prejednávanej veci, odporuje ústave, ústavnému zákonu, medzinárodnej zmluve podľa čl. 7 ods. 5 alebo zákonu, konanie preruší a podá návrh na začatie konania na základe čl. 125 ods. 1. Právny názor ústavného súdu obsiahnutý v rozhodnutí je pre súd záväzný.</p> <p>Podľa čl. 130 ods. 1 písm. d) ústavy ústavný súd začne konanie, ak podá návrh na začatie konania súd.</p> <p>Podľa § 25 ods. 1 zákona o ústavnom súde ústavný súd návrh na začatie konania predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa a zisťuje, či nie sú dôvody na odmietnutie návrhu podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde.</p> <p>Podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania návrhy, na ktorých prerokovanie nemá právomoc, návrhy, ktoré nemajú náležitosti predpísané zákonom,</p>

	<p>neprípustné návrhy alebo návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, ako aj návrhy podané oneskorene. Ústavný súd môže odmietnuť aj návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený. Ak ústavný súd navrhovateľa na také nedostatky upozornil, uznesenie sa nemusí odôvodniť.</p> <p>Z doterajšej rozhodovacej činnosti ústavného súdu vyplýva, že okrem iných procesných náležitostí je procesným predpokladom na podanie návrhu na začatie konania o súlade právnych predpisov všeobecným súdom aj prerušenie konania (čl. 144 ods. 2 ústavy).</p> <p>Ústavný súd vo svojej doterajšej judikatúre už viackrát uviedol, že za prerušené konanie je podľa jeho názoru potrebné považovať stav právne perfektného prerušenia konania, ktorý nastáva až po nadobudnutí právoplatnosti uznesenia o prerušení konania. Ústavný súd nemá dôvod tento svoj názor meniť ani v súvislosti s predbežným prerokovaním návrhu okresného súdu.</p> <p>Na tomto základe ústavný súd konštatuje, že nie sú splnené procesné predpoklady na prijatie návrhu okresného súdu na ďalšie konanie, keďže okresný súd do dňa jeho predbežného prerokovania právoplatne neprerušil konanie</p> <p><u>Ústavný súd preto návrh okresného súdu pre nesplnenie procesných podmienok odmietol.</u></p>
použité odkazy na relevantnú judikatúru ústavného súdu, ESEP a iných súdov	Ústavný súd SR: PL. ÚS 16/02, PL. ÚS 3/98, PL. ÚS 7/2012, PL. ÚS 16/2013

spisová značka	PL. ÚS 26/2014
sudca spravodajca	Ladislav Orosz
druh konania	Podľa čl. 136 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky v znení účinnom do 31. augusta 2014 Ústavný súd Slovenskej republiky dával súhlas na trestné stíhanie alebo vzatie do väzby sudcu a generálneho prokurátora.
druh rozhodnutia a spôsob vybavenia	uznesenie – konanie zastavené
dátum rozhodnutia	5. novembra 2014
dotknuté články ústavy, ústavných zákonov a medzinárodných zmlúv	čl. 144 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky čl. 145 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky
skutkový stav a základné fakty	Generálny prokurátor požiadal Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) o vydanie súhlasu na trestné stíhanie sudcu okresného súdu, pre prečin marenia úlohy verejným činiteľom podľa § 327 ods. 1 a 2 Trestného a to podľa čl. 136 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky v znení účinnom do 31. augusta 2014.
ratio decidendi	<p>Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“), vychádzajúc zo skutočností, že po nadobudnutí účinnosti novelizácie ústavy vykonanej ústavným zákonom č. 161/2014 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov, od 1. septembra 2014 už nedisponuje právomocou vydávať súhlas na trestné stíhanie sudcu, vyzval 17. septembra 2014 generálneho prokurátora, aby sa vyjadril, či uvažuje o prípadnom späťvzátí predloženej žiadosti.</p> <p>Na uvedenú výzvu generálny prokurátor ústavnému súdu oznámil, že žiadosť o vydanie súhlasu na trestné stíhanie sudcu okresného súdu berie späť.</p> <p>Späťvzatie návrhu je v zákone o ústavnom súde upravené len vo vzťahu ku konaniu o sťažnostiach fyzických osôb a právnických osôb podľa čl. 127 ods. 1 ústavy. Ústavný súd v tejto súvislosti už vyslovil, že pre všetky ďalšie konania vedené ústavným súdom sa pre späťvzatie návrhu primerane použijú ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku v spojení s § 31a zákona o ústavnom súde.</p> <p>Podľa § 31a zákona o ústavnom súde ak tento zákon neustanovuje inak a povaha veci to nevylučuje, použijú sa na konanie pred ústavným súdom primerane ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku alebo Trestného poriadku.</p> <p>Podľa § 96 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku navrhovateľ môže vziať za konania späť návrh na jeho začatie, a to sčasti alebo celkom. Ak je návrh vzatý späť celkom, súd konanie zastaví.</p> <p><u>Keďže generálny prokurátor vzal svoju žiadosť späť, ústavný súd, aplikujúc § 31a zákona o ústavnom súde v spojení s § 96 Občianskeho súdneho poriadku konanie zastavil.</u></p>
použité odkazy na relevantnú	Ústavný súd SR: PL. ÚS 17/99

judikatúru ústavného súdu, ESEP a iných súdov	
---	--

spisová značka	PLz. ÚS 4/2014
sudca spravodajca	Marianna Mochnáčová
druh konania	Podľa čl. 131 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky ústavný súd rozhoduje v pléne o zjednocovaní právnych názorov senátov
druh rozhodnutia a spôsob vybavenia	uznesenie – návrh zamietnutý
dátum rozhodnutia	12. novembra 2014
dotknuté články ústavy, ústavných zákonov a medzinárodných zmlúv	<p>čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky čl. 12 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky čl. 30 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky čl. 141a ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd</p>
skutkový stav a základné fakty	<p>Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola doručená sťažnosť, v ktorej sťažovateľ namietal porušenie práv vyplývajúcich z vyššie uvedených článkov Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) tým, že bol vládou Slovenskej republiky odvolaný z funkcie v Súdnej rade Slovenskej republiky (ďalej len „súdna rada“) pred uplynutím funkčného obdobia. Predmetná sťažnosť bola I. senátom ústavného súdu (ďalej len „I. senát“) prijatá na ďalšie konanie.</p> <p>Pri skúmaní sťažnosti I. senát zistil, že obdobnú sťažnosť iného sťažovateľa IV. senát ústavného súdu (ďalej len „IV. senát“) ako neopodstatnenú odmietol.</p> <p>Právne názory IV. senátu</p> <p>Podstata argumentácie IV. senátu spočívala v tom, že oprávnenie vlády (ale aj Národnej rady Slovenskej republiky, prezidenta Slovenskej republiky a sudcov Slovenskej republiky) odvolať členov súdnej rady, ktorí sú v jej „kreačnej dispozícii“, aj z dôvodu straty dôvery, nenarušuje nezávislosť súdnej rady ako ústavného orgánu vzhľadom na spôsob ustanovovania a odvolávania jej členov, ako aj spôsob jej rozhodovania v kontexte s ďalšími ustanoveniami čl. 141a ústavy.</p> <p>IV. senát ústavného súdu vychádzal z porovnania s postavením predsedu a podpredsedov Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „národná rada“), ako aj funkcie predsedov výborov národnej rady, pri ktorých rovnako ako pri členoch súdnej rady ústava a tiež príslušný zákon ustanovujú len právomoc národnej rady voliť a odvolávať týchto ústavných činiteľov z ich ústavnej funkcie. Vzťah vyššie uvedených funkcionárov k národnej rade je tak založený na (politickej) dôvere, t. j. na vzťahu ústavno-politickej zodpovednosti.</p> <p>Podľa názoru IV. senátu neexistujú racionálne argumenty na spochybňovanie tvrdenia, že vzťah vlády (ale aj prezidenta, národnej rady a v zásade aj sudcov Slovenskej republiky) k tým členom súdnej rady, ktorí patria do jej „kreačnej dispozície“, je založený na porovnateľných vzťahoch ako vzťah funkcionárov národnej rady k národnej rade. Naopak, v prospech tohto tvrdenia možno formulovať racionálne argumenty vyplývajúce zo samotnej ústavnej konštrukcie súdnej rady, ako aj zo súvisiaceho ústavného textu.</p> <p>V prvom rade nie je dôvod spochybňovať racionálny prístup ústavodarcu k vnútornej konštrukcii čl. 141a ústavy upravujúceho postavenie súdnej rady. Ak ústavodarca na rozdiel od iných ústavných funkcií neustanovil dôvody, na základe ktorých možno členov súdnej rady odvolať z ich funkcie, tak to neurobil z dôvodu opomenutia, ale na základe racionálnej úvahy zodpovedajúcej ústavnému zloženiu súdnej rady pozostávajúceho zo zástupcov jednotlivých zložiek moci, ako aj z ústavou ustanoveného spôsobu jej uznášania, ktorý predpokladá dosiahnutie konsenzu zástupcov jednotlivých zložiek moci vo veciach týkajúcich sa chodu súdництва.</p> <p>Ústavou ustanovená vnútorná konštrukcia súdnej rady by totiž stratila svoje racionálne opodstatnenie, ak by členovia súdnej rady po svojom ustanovení nemali žiadnu väzbu na tých, ktorí ich do tejto funkcie ustanovili. Tým by sa znemožnila, alebo aspoň podstatným spôsobom sťažila možnosť tých, ktorým bola zverená právomoc kreovať</p>

	<p>členov súdnej rady, prenášať na pôdu súdnej rady svoje predstavy o fungovaní súdnictva a ovplyvňovať v primeranom rozsahu jej rozhodovanie.</p> <p>Vnútná konštrukcia súdnej rady a spôsob jej uznášania vychádzajú teda z požiadavky zachovania vzťahu (politickej) dôvery medzi členmi súdnej rady a subjektmi, ktoré ich do ich funkcií ustanovili, čomu musí zodpovedať oprávnenie týchto subjektov odvolať ich z funkcie aj z dôvodu „straty dôvery“, resp. aj z iného ústavou a ani zákonom neustanoveného dôvodu.</p> <p>Na tom nič nemení skutočnosť, že súdna rada je začlenená do siedmej hlavy ústavy označenej nadpisom „Súdna moc“, ani to, že do pôsobnosti súdnej rady patria veci týkajúce sa chodu súdnictva. Ide o vyvážené ústavné riešenie, ktoré je akceptovateľné aj z hľadiska princípov demokratického a právneho štátu, keďže je reálnym prejavom systému vzájomných brzd a protiváh v rámci ústavou ustanoveného systému delby moci, ktoré zároveň v plnom rozsahu rešpektuje princíp nezávislosti sudcov a sudcovského rozhodovania.</p> <p>Právne názory I. senátu</p> <p>I. senát dospel k odlišným právnym názorom a to na základe týchto právnych úvah:</p> <p>Neexistencia dôvodov na odvolanie člena súdnej rady v ústave i zákone neprezumuje a ani prezumovať nemôže existenciu akýchkoľvek dôvodov na odvolanie člena súdnej rady, pretože takýto zásah priamo ohrozuje jej nezávislosť vyplývajúcu implicitne z celého druhého oddielu siedmej hlavy ústavy pri zabezpečovaní postavenia súdnej moci vo vzťahu k iným orgánom štátu. Práve posilnenie inštitucionálnej nezávislosti súdnej moci bolo kľúčovým argumentom zakotvenia tohto orgánu do ústavy. Súdna rada je tak orgán sudcovskej legitimacy v ústavnom poriadku, pretože takmer všetky právomoci vykonáva iba voči samotným sudcom. Najdôležitejšou zárukou nezávislosti členov súdnej rady je preto ich neodvolateľnosť počas celého výkonu tejto funkcie.</p> <p>Orgány štátnej moci sú viazané ústavou a zákonmi a podľa príkazu čl. 2 ods. 2 ústavy môžu konať iba tak a v takom rozsahu, ako im to tento článok vymedzuje. Preto ak právna úprava mlčí o dôvodoch odvolania, platí zásada, že neexistuje ani možnosť odvolať členov súdnej rady pred uplynutím ich funkčného obdobia len pre zmenu politického náhľadu menujúceho subjektu k obdobiu jeho „predchodcu“, ktorý vymenoval člena súdnej rady.</p> <p>V prípade predčasného odvolania člena súdnej rady orgánom štátnej moci (vláda, parlament, prezident) ide o vec týkajúcu sa delby moci v štáte a vzájomných brzd a protiváh, teda nejde o prípad, kedy orgán verejnej správy využíva svoju kompetenciu súvisiacu so vzťahmi nadriadenosti a podriadenosti. Vzhľadom na to, že ide o vec dvoch orgánov verejnej moci, je potrebné vykladať príslušný právny poriadok reštriktívne, z čoho – vychádzajúc z čl. 2 ods. 2 ústavy – okrem iného vyplýva, že „de lege lata“ neexistuje právna úprava, ktorá by explicitne umožňovala vláde odvolať ňou menovaných členov súdnej rady z hocíjakého dôvodu a navyše bez uvedenia dôvodu.</p> <p>Ostatná zmena ústavy posilnila súdnu radu a zaviedla voľbu a odvolanie predsedu súdnej rady (iba) členmi súdnej rady. Ak by platili právne závery uvedené v uznesení IV. senátu, je otázne, či bude v budúcnosti možné predčasne a bez uvedenia dôvodu odvolať vládou (parlamentom, prezidentom) menovaného člena súdnej rady, ktorý bol zvolený za predsedu súdnej rady.</p> <p>Možno preto uzavrieť, že člena súdnej rady nie je možné odvolať v priebehu jeho 5-ročného funkčného obdobia iba pre zmenu politického zloženia národnej rady, zmenu vlády či zmenu v osobe prezidenta ani bez uvedenia dôvodu.</p> <p>Vzhľadom na skutočnosť, že I. senát ústavného súdu v súvislosti so svojou rozhodovacou činnosťou dospel k právnemu názoru odchylnému od právneho názoru IV. senátu, predložil plénu ústavného súdu tento návrh stanoviska na zjednotenie odchylných právnych názorov senátov ústavného súdu:</p> <p>„Člena Súdnej rady Slovenskej republiky nie je možné odvolať v priebehu jeho 5-ročného funkčného obdobia iba pre zmenu zloženia Národnej rady Slovenskej republiky, zmenu vlády Slovenskej republiky či zmenu v osobe prezidenta Slovenskej republiky ani bez uvedenia dôvodu.“</p>
<p>ratio decidendi</p>	<p>Podľa čl. 131 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje v pléne vo veciach uvedených v čl. 136 ods. 1 a 2. Plénum ústavného súdu sa uznáša nadpolovičnou väčšinou všetkých sudcov. Ak sa táto väčšina nedosiahne, návrh sa zamietne.</p> <p><u>Pretože pri hlasovaní o návrhu sudcu spravodajcu nebola dosiahnutá nadpolovičná väčšina hlasov všetkých sudcov, návrh bol podľa čl. 131 ods. 1 druhej a tretej vety</u></p>

ústavy a § 4 ods. 3 zákona o ústavnom súde zamietnutý.

Odlišné stanovisko sudkyne Ivetty Macejkovej

S navrhovaným výrokom na zjednotenie odchylných názorov sa stotožňujem, avšak považujem ho za neúplný, a preto som navrhla doplnenie znenia výroku (zvýraznené podčiarknutím): „Člena Súdnej rady Slovenskej republiky nie je možné odvolať v priebehu jeho 5-ročného funkčného obdobia iba pre zmenu zloženia Národnej rady Slovenskej republiky, zmenu zloženia vlády Slovenskej republiky či zmenu v osobe prezidenta Slovenskej republiky, ani bez uvedenia dôvodu, keďže takéto odvolanie je spôsobilé porušiť základné práva vyplývajúce z druhej hlavy Ústavy Slovenskej republiky (čl. 30 ods. 4, čl. 46 ods. 1).“

Výstup zjednocovania odchylných právnych názorov senátov ústavného súdu by totiž mal mať ústavnoprávny rozmer a malo z neho jasne vyplývať, či postupom, resp. rozhodnutím a pod., orgánu verejnej moci dochádza alebo nedochádza k porušeniu určitého základného ľudského práva alebo slobody. Okrem toho je formulácia „zmena zloženia vlády“ podľa môjho názoru presnejšia ako pôvodne navrhovaná formulácia „zmena vlády Slovenskej republiky“.

V zásade som sa stotožnila s právnymi úvahami I. senátu, ktoré možno doplniť nasledovne:

a) Nezávislé postavenie Súdnej rady Slovenskej republiky a jej členov

V tejto súvislosti možno poukázať na dôvodovú správu k ústavnému zákonu č. 90/2001 Z. z. (ďalej len „dôvodová správa“), ktorá plne podporuje záver, že na súdnu radu sa vzťahuje záruka nezávislosti od výkonnej a zákonodarnej moci a tiež na to, že aj ústavný súd už v minulosti konštatoval, že súdna rada je „ústavným orgánom, ktorý zabezpečuje nezávislé postavenie súdnej moci vo vzťahu k iným orgánom štátu“. Je pritom samozrejmé, že záruka nezávislosti sa vzťahuje aj na jednotlivých členov súdnej rady, keďže nie je možné zabezpečiť jej nezávislé postavenie ako celku bez toho, aby také postavenie nebolo zabezpečené aj jej jednotlivým členom.

Z nezávislého postavenia členov súdnej rady vyplýva, že títo nie sú vo vzťahu podriadenosti voči iným štátnym orgánom, a preto nemôže platiť princíp, v zmysle ktorého ten, kto člena súdnej rady menuje, je oprávnený ho aj (bez dôvodu, resp. z dôvodu „straty dôvery“) odvolať. Ak by sa takýto princíp uplatňoval, členovia súdnej rady by nemohli konať nezávisle, keďže by sa vždy museli (pod trvalou hrozbou odvolania z dôvodu „straty dôvery“) podriať vôli národnej rady, vlády alebo prezidenta.

Pokiaľ ide o „dôveru“ k osobe nominovanej za člena súdnej rady, táto tu má iste svoje miesto, avšak len vo fáze rozhodovania o vymenovaní do funkcie. Je totiž samozrejmé, že príslušný štátny orgán pristúpi k nominácii len takej osoby, ku ktorej má v čase rozhodovania dôveru, resp. u nej predpokladá, že pri nezávislom výkone svojej funkcie budú jej názory a postoje najbližšie názorom a postojom nominujúceho štátneho orgánu. Vzhľadom na požiadavku nezávislosti súdnej rady a jej jednotlivých členov však nominujúci štátny orgán nemôže od člena súdnej rady vyžadovať, aby sa riadil jeho pokynmi a príkazmi.

Z dôvodovej správy tiež jednoznačne vyplýva, že ústavodarca počítal s tým, že aj napriek štvorročným volebným cyklom národnej rady a na ne nadväzujúcim zmenám zloženia vlády budú členovia súdnej rady (vrátane členov nominovaných národnou radou, vládou a prezidentom) vykonávať celé ústavou predpokladané 5-ročné funkčné obdobie, čím prispievajú k zabezpečeniu stability vývoja súdnictva, ako aj k zabezpečeniu všestrannosti názorov na riešenie základných otázok súdnictva.

Ak by však ústavodarca zamýšľal, aby úlohou členov súdnej rady bolo len to, aby do súdnej rady „prenášali“ názory štátnych orgánov, ktoré ich nominovali, resp. aby boli ich „predĺženou rukou“, mohol funkčné obdobie týchto členov súdnej rady výslovne previazať s funkčným obdobím nominujúcich štátnych orgánov, resp. vo vzťahu k členom súdnej rady nominovaných národnou radou, vládou a prezidentom nemusel vôbec ani ustanovovať žiadne funkčné obdobie.

V rámci svojich právnych úvah I. senát ústavného súdu správne osobitne poukazuje na prípad, ak by sa člen súdnej rady, ktorý bol nominovaný národnou radou, vládou alebo prezidentom, stal predsedom súdnej rady. V tejto súvislosti možno uviesť jeden modelový príklad – v zmysle čl. 130 ods. 1 písm. f) ústavy je predseda súdnej rady oprávnený podať návrh vo veciach súladu právnych predpisov podľa čl. 125 ods. 1

	<p>ústavy týkajúcich sa výkonu súdництва. V prípade, ak by napr. predsedom súdnej rady bola osoba, ktorá bola do súdnej rady nominovaná národnou radou, pričom národná rada by schválila zákon „týkajúci sa výkonu súdництва“, možno si len veľmi ťažko predstaviť, že by sa takýto predseda súdnej rady mohol slobodne a nezávisle rozhodnúť, či zákon prijatý národnou radou, o ktorého ústavnej konformite má pochybnosti, napadne návrhom na začatie konania o súlade právnych predpisov, keďže je možné predpokladať, že národná rada by k nemu „stratila dôveru“.</p> <p>b) Porušenie základného práva na inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy svojvoľným odvolaním člena Súdnej rady Slovenskej republiky</p> <p>Z právnych úvah I. senátu vyplýva záver, že absencia konkrétnych dôvodov odvolania člena súdnej rady v právnej úprave znamená, že člena súdnej rady vôbec nie je možné odvolať.</p> <p>Záver o nemožnosti odvolania osoby zastávajúcej verejnú funkciu, ak právna úprava neustanovuje konkrétne dôvody odvolania, sa pritom prirodzene neuplatní (i) na prípady, ktoré sa netýkajú deľby moci v štáte a vzájomných bŕzd a protiváh (napr. odvolávanie funkcionárov národnej rady samotnou národnou radou), ako ani (ii) na prípady, kde jeden orgán verejnej moci zodpovedá za výkon svojej funkcie inému orgánu verejnej moci (napr. zodpovednosť vlády za výkon svojej funkcie národnej rade a s ňou súvisiace ústavou výslovne priznané oprávnenie národnej rady vysloviť vláde, resp. jej jednotlivým členom nedôveru).</p> <p>Vychádzajúc z uvedeného, možno potom konštatovať, že ak štátny orgán (národná rada, vláda, prezident) odvolá člena súdnej rady, tak takéto svojvoľné (v rozpore s čl. 2 ods. 2 ústavy) rozhodnutie o odvolaní (resp. aj postup, ktorý mu predchádzal) je vo vzťahu k odvolanému členovi súdnej rady spôsobilé porušiť základné právo na inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy.</p> <p>Vzhľadom na vyššie uvedené možno pre úplnosť konštatovať, že odvolať člena súdnej rady bude možné až a len vtedy, keď v slovenskom právnom poriadku budú zakotvené konkrétne dôvody odvolania člena súdnej rady.</p> <p>c) Porušenie základného práva na nerušený výkon verejnej funkcie podľa čl. 30 ods. 4 ústavy svojvoľným odvolaním člena Súdnej rady Slovenskej republiky</p> <p>Článok 30 ods. 4 ústavy ustanovuje, že občania majú za rovnakých podmienok prístup k voleným a iným verejným funkciám. Ako už v minulosti konštatoval aj ústavný súd, toto právo zahŕňa „aj právo volené a iné verejné funkcie nerušene vykonávať vrátane práva na ochranu pred protiprávnym zbavením funkcie“ (sp. zn. III. ÚS 62/2011).</p> <p>V súvislosti s uvedeným je možné konštatovať, že funkcia člena súdnej rady je verejnou funkciou, a teda že vo vzťahu k výkonu tejto funkcie prichádza do úvahy uplatnenie čl. 30 ods. 4 ústavy.</p> <p>Vychádzajúc z čl. 2 ods. 2 ústavy a vzhľadom na stav „de lege lata“ (nepočítajúci so žiadnymi konkrétnymi dôvodmi odvolania člena súdnej rady), v súčasnosti treba rozhodnutie národnej rady, vlády alebo prezidenta o odvolaní člena súdnej rady považovať za svojvoľné, a teda protiprávne. Ak teda v dôsledku svojvoľného rozhodnutia štátneho orgánu je osobe vykonávajúcej verejnú funkciu člena súdnej rady zabránené v ďalšom výkone tejto verejnej funkcie, dochádza tým vo vzťahu k tomuto členovi k porušeniu základného práva na nerušený výkon verejnej funkcie podľa čl. 30 ods. 4 ústavy.</p> <p>Vzhľadom na uvedené som navrhla, aby v predmetnej veci výrok zjednocujúceho stanoviska pléna ústavného súdu o. i. vyslovil aj to, že odvolanie člena Súdnej rady Slovenskej republiky je spôsobilé porušiť aj základné právo podľa čl. 30 ods. 4 ústavy.</p>
<p>použité odkazy na relevantnú judikatúru ústavného súdu, EŠLP a iných súdov</p>	<p>***</p>

Nálezy:

<p>spisová značka</p>	<p>PL. ÚS 9/2013</p>
<p>sudca spravodajca</p>	<p>Lubomír Dobřík</p>
<p>druh konania</p>	<p>podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky Ústavný súd Slovenskej republiky</p>

	republiky (ďalej len ústavný súd“) rozhoduje o súlade zákonov s ústavou, s ústavnými zákonmi a s medzinárodnými zmluvami, s ktorými vyslovila súhlas Národná rada Slovenskej republiky a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom.
druh rozhodnutia a spôsob vybavenia	nález - v časti vyhovené - v časti nevyhovené
dátum rozhodnutia	10. septembra 2014
dotknuté články ústavy, ústavných zákonov a medzinárodných zmlúv	čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky čl. 50 ods. 6 Ústavy Slovenskej republiky čl. 7 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd
skutkový stav a základné fakty	<p>Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) prijal na ďalšie konanie návrh bývalého prvého námestníka generálneho prokurátora Slovenskej republiky (ďalej len „navrhovateľ“) na vyslovenie nesúlady ustanovenie § 437 ods. 4 zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon (ďalej len „Trestný zákon“) s vyššie uvedenými článkami Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“).</p> <p>Navrhovateľ vzniesol vo vzťahu k napadnutým zákonným ustanoveniam tieto námietky:</p> <p>A. K ustanoveniu § 437 ods. 4 prvej vety Trestného zákona</p> <p>Podľa navrhovateľa právna úprava § 437 ods. 4 prvej vety Trestného zákona vylučuje z pôsobnosti tohto zákona len také premlčanie trestného stíhania alebo výkonu trestu, ku ktorému už došlo pred nadobudnutím účinnosti tohto zákona podľa doterajších predpisov. To znamená, že ak k premlčaniu trestného stíhania alebo k premlčaniu výkonu trestu došlo až po 1. januári 2006 alebo ak ešte len dôjde k premlčaniu trestného stíhania alebo k premlčaniu výkonu trestu za čin spáchaný pred nadobudnutím účinnosti zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, na premlčanie trestného stíhania a na premlčanie výkonu trestu sa vzťahuje nová právna úprava a to aj vtedy, ak je preňho menej priaznivá.</p> <p>Predmetné prechodné ustanovenie tak neumožňuje vo vyššie uvedených prípadoch aplikovať § 2 ods. 1 Trestného zákona, v zmysle ktorého trestnosť činu sa posudzuje a trest sa ukladá podľa zákona účinného v čase, keď bol čin spáchaný. Ak v čase medzi spáchaním činu a vynesení rozsudku nadobudnú účinnosť viaceré zákony, trestnosť činu sa posudzuje a trest sa ukladá podľa zákona, ktorý je pre páchatel'a priaznivejší.</p> <p>Tým dochádza k porušeniu čl. 50 ods. 6 ústavy a čl. 7 ods. 1 dohovoru.</p> <p>B. K ustanoveniu § 437 ods. 4 druhej vety Trestného zákona</p> <p>Podľa navrhovateľa je právna úprava § 437 ods. 4 druhej vety zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona je zmätočná, nezmyselná a nepreskúmateľná. Ide o právnu úpravu, ktorá sa týka prerušenia premlčania trestného stíhania a prerušenia premlčania výkonu trestu. Ustanovuje, že premlčacia doba trestného stíhania a premlčacia doba výkonu trestu podľa tohto zákona sa nepovažuje za prerušenú, ak bol do účinnosti tohto zákona spáchaný miernejší trestný čin než ten, o ktorého premlčanie ide. To však potom znamená, že premlčanie trestného stíhania a premlčanie výkonu trestu sa preruší a začína plynúť nová premlčacia doba ustanovená v zákone č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v prípade, ak páchatel' v premlčacej dobe spácha ďalší trestný čin, na ktorý tento zákon ustanovuje trest rovnaký alebo prísnejší, a to aj vtedy, ak nová právna úprava je pre páchatel'a menej priaznivá.</p>
ratio decidendi	<p>K bodu A.</p> <p>Pokiaľ ide o posúdenie ústavnej konformity ustanovenia § 437 ods. 4 prvej vety Trestného zákona („Ak došlo k premlčaniu trestného stíhania alebo k premlčaniu výkonu trestu pred účinnosťou tohto zákona podľa doterajších predpisov, ustanovenia o premlčaní trestného stíhania a premlčaní výkonu trestu sa podľa tohto zákona nepoužívajú“), podľa jej gramatického a logického výkladu sa nepoužívajú ustanovenia účinného Trestného zákona o premlčaní trestného stíhania ani vtedy, ak vzniknú pochybnosti, ktorý zákon je pre páchatel'a priaznivejší.</p> <p>Tento výklad nasvedčuje situácii, že prvá veta preskúmaného ustanovenia sa vzťahuje len na trestné činy spáchané pred účinnosťou zákona č. 300/2005 Z. z., ak pred jeho účinnosťou (t. j. do 31. decembra 2005) uplynula premlčacia doba podľa podmienok zákona č. 140/1961 Zb.).</p> <p>Zákonný text vychádza z predpokladu, že nezačatie, resp. zastavenie trestného stíhania z dôvodu jeho premlčania je pre páchatel'a natoľko priaznivé, že skúmanie, či novší zákon</p>

nie je pre páchatel'a priaznivejší, je bez ďalšieho právneho významu.

Takéto znenie prvej vety § 437 ods. 4 Trestného zákona je v súlade s čl. 50 ods. 6 ústavy a čl. 7 ods. 1 dohovoru.

Ústavný súd preto návrhu v tejto časti nevyhovel.

K bodu B.

Pokiaľ ide o posúdenie ústavnej konformity ustanovenia § 437 ods. 4 druhej vety Trestného zákona („Premlčacia doba trestného stíhania a premlčacia doba výkonu trestu podľa tohto zákona sa nepovažuje za prerušenú ani vtedy, ak bol do účinnosti tohto zákona spáchaný miernejší trestný čin než ten, o ktorého premlčanie ide.“), možno konštatovať, že v prípade, ak orgány činné v trestnom konaní rešpektujú § 437 ods. 4 druhú vetu Trestného zákona, nemôžu aplikovať ustanovenie § 2 Trestného zákona (zákon č. 300/2005 Z. z.) o časovej pôsobnosti trestného činu.

Kategorická formulácia prvej vety § 437 ods. 4 Trestného zákona totiž nepripúšťa iný výklad ako ten, že na žiadny iný prípad okrem prípadov uvedených v prvej vete, sa doterajšie ustanovenie o premlčaní trestného stíhania nemôže použiť.

To znamená, že podľa zákona účinného v čase spáchania činu sa nemôžu posúdiť tie prípady, pri ktorých celá premlčacia doba ešte neuplynula, bola prerušená podľa predchádzajúcich predpisov alebo spočívala, ale musí sa použiť nový zákon, hoci by bol pre páchatel'a nepriaznivejší ako ten, za účinnosti ktorého bol trestný čin spáchaný.

Pokiaľ ide o štádium trestného konania do právoplatnosti uloženia trestu, nerešpektovanie zásady časovej pôsobnosti Trestného zákona je v rozpore s ústavným príkazom obsiahnutým v čl. 50 ods. 6 ústavy. Nerešpektovanie ústavného textu obsiahnutého v čl. 50 ods. 6 ústavy nemožno preklenúť ani judikatúrou ústavného súdu a rozhodnutím, ktorý výklad je konformný s ústavou, a použitím prechodného ustanovenia alebo ustanovenia o časovej pôsobnosti.

Vzhľadom na to, že orgány činné v trestnom konaní musia rešpektovať § 437 ods. 4 druhú vetu Trestného zákona a nemôžu aplikovať ustanovenie § 2 Trestného zákona (zákon č. 300/2005 Z. z.) o časovej pôsobnosti, konajú v rozpore s ústavou, pretože rozhodujú o spätnej pôsobnosti Trestného zákona aj vtedy, ak je to pre páchatel'a nepriaznivé.

Ustanovenie § 437 ods. 4 druhej vety Trestného zákona tak odporuje aj čl. 2 ods. 2 ústavy, pretože jeho aplikáciou by orgány verejnej moci (orgány činné v trestnom konaní a súdy) konali v rozpore s čl. 50 ods. 6 ústavy.

Druhá veta preskúmaného ustanovenia § 437 ods. 4 účinného Trestného zákona je okrem toho svojím obsahom nejasná a ani štandardné interpretačné metódy nenapomáhajú jej jednoznačnému výkladu.

Uvedená veta § 437 ods. 4 Trestného zákona sa má vzťahovať len na prerušenie premlčacej doby trestného stíhania tých trestných činov, ktoré boli spáchané pred účinnosťou zákona č. 300/2005 Z. z., a prerušenie premlčacej doby výkonu trestu, ktorý bol uložený podľa zákona č. 140/1961 Zb., ale zatiaľ nedošlo k zániku trestnosti alebo zániku trestu, pretože neuplynula premlčacia doba.

Platná právna úprava umožňuje dve možnosti výkladu. Pri prvej možnosti ak obvinený spácha nový trestný čin za účinnosti zákona č. 300/2005 Z. z., preruší sa plynutie premlčacej doby za trestný čin spáchaný za účinnosti zákona č. 140/1961 Zb. vtedy, ak spácha úmyselný trestný čin (§ 87 ods. 3 písm. b) a § 90 ods. 4 písm. b) Trestného zákona).

Pri druhej možnosti ak páchatel' spácha nový trestný čin za účinnosti zákona č. 140/1961 Zb., preruší sa mu plynutie premlčacej doby vtedy, ak spáchal úmyselný trestný čin alebo trestný čin rovnako prísny alebo prísnejší ako ten, o premlčanie ktorého ide (a to bez ohľadu na to, či bol zavinený úmyselne alebo z nebanlivosti). Ak došlo k spočívaniu premlčacej doby, uplatnia sa ustanovenia nového Trestného zákona, t. j. zákona č. 300/2005 Z. z.

Od každého právneho predpisu sa očakáva, že bude zrozumiteľným nositeľom právnej normy a v zložitejších prípadoch bude zrozumiteľný prinajmenšom tým, ktorí aplikujú právne normy alebo sú oprávnení poskytovať adresátom právnu pomoc.

Zrozumiteľnosť a jednoznačnosť právneho predpisu je o to dôležitejšia najmä vtedy, keď dochádza k zmenám právnej úpravy a kolíziu či stret právnych noriem treba riešiť tak, aby neboli porušené základné práva a slobody fyzických aj právnických osôb.

Ústavný súd už vo svojej judikatúre konštatoval, že princíp právneho štátu proklamovaný v čl. 1 ústavy je základným ústavnoprávnym princípom v Slovenskej

	<p>republike. Ak právna norma obsiahnutá v ustanovení zákona nie je formulovaná jednoznačne a pre jej adresáta nie je dostatočne zrozumiteľná, pričom tento nedostatok nie je možné odstrániť ani výkladom podľa čl. 152 ods. 4 ústavy, jej obsah nie je v súlade s obsahom princípu právneho štátu vyjadreným v čl. 1 ústavy.</p> <p>Vzhľadom na nejednoznačnosť § 437 ods. 4 druhej vety Trestného zákona nie je predmetná právna norma ani v súlade s čl. 1 ods. 1 ústavy.</p> <p><u>Ústavný súd preto rozhodol, že druhá veta ustanovenia § 437 ods. 4 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon nie je v súlade s čl. 1 ods. 1 prvou vetou, čl. 2 ods. 2 a čl. 50 ods. 6 ústavy.</u></p>
použité odkazy na relevantnú judikatúru ústavného súdu, ESELP a iných súdov	<p>Ústavný súd SR: PL. ÚS 25/05, PL. ÚS 19/98, PL. ÚS 17/02, PL. ÚS 6/04</p> <p>ESELP: rozsudok vo veci Rotaru proti Rumunsku zo 4. mája 2000</p>

spisová značka	PL. ÚS 107/2011
sudca spravodajca	Ľubomír Dobřík
druh konania	podľa čl. 125 ods. 1 písm. b) Ústavy Slovenskej republiky Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len ústavný súd“) rozhoduje o súlade nariadení vlády, všeobecne záväzných právnych predpisov ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy s ústavou, s ústavnými zákonmi, s medzinárodnými zmluvami, s ktorými vyslovila súhlas Národná rada Slovenskej republiky a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, a so zákonmi.
druh rozhodnutia a spôsob vybavenia	nález - konanie v časti zastavené - v časti nevyhovené
dátum rozhodnutia	22. októbra 2014
dotknuté články ústavy, ústavných zákonov a medzinárodných zmlúv	čl. 18 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky čl. 9 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd
skutkový stav a základné fakty	<p>Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) prijal na ďalšie konanie návrh Krajského súdu v Košiciach (ďalej len „navrhovateľ“) na začatie konania o súlade ustanovenia § 23 ods. 2 a § 13 ods. 2 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 665/2005 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“), s § 43 ods. 1 a § 102 ods. 1 v spojení s § 87 ods. 5 zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zák. č. 7/2005 Z.z.“), ako aj s čl. 18 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a čl. 9 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“).</p> <p>Navrhovateľ poukázal na skutočnosť, že zák. č. 7/2005 Z.z. a zároveň aj vyhláška v ustanovení § 23 ods. 2 priznávajú správcovi konkurznej podstaty právo na odmenu aj v prípade zrušenia konkurzu pre nedostatok majetku.</p> <p>Ustanovenie § 23 ods. 2 vyhlášky však pri stanovení odmeny odkazuje na § 13 ods. 2 vyhlášky, pri aplikácii ktorého nikdy nemožno dospieť k inému záveru, než k tomu, že správca má nárok na odmenu z výťažku vo výške 0 eur.</p> <p>Podľa § 13 ods. 2 vyhlášky sa totiž „výťažkom na účely určenia odmeny z výťažku sa rozumie suma peňažných prostriedkov v eurách priradená k dotknutej súpisovej zložke majetku ako výťažok zo speňazenia majetku podliehajúceho konkurzu podľa zásad ustanovených zákonom znížená o sumu priradených pohľadávok proti podstate“.</p> <p>V prípade zrušenia konkurzu pre nedostatok majetku suma priradených pohľadávok proti podstate bude vždy vyššia, než je výťažok zo speňazenia, pretože podľa § 87 ods. 5 zákona č. 7/2005 Z.z. „po vzniku pohľadávky proti podstate správca priradí pohľadávku proti podstate k tej súpisovej zložke majetku, v súvislosti s ktorou pohľadávka proti podstate vznikla. Ak pohľadávka proti podstate vznikla v súvislosti s viacerými súpisovými zložkami majetku, správca pomerne rozpočíta pohľadávku proti podstate medzi dotknuté súpisové zložky majetku... Ak nie je možné určiť, v súvislosti s ktorou súpisovou zložkou majetku pohľadávka proti podstate vznikla, správca rozpočíta pohľadávku proti podstate medzi všetky súpisové zložky majetku“. Z citovaného ustanovenia vyplýva, že správca je povinný každú pohľadávku proti podstate priradiť k súpisovým zložkám majetku.</p> <p>Situácia, kedy by správcovi vznikol nárok na odmenu z výťažku pri zrušení konkurzu</p>

	<p>pre nedostatok majetku, nemôže podľa § 13 ods. 2, na ktoré odkazuje § 23 ods. 2 vyhlášky, nikdy nastať, pretože a) pohľadávky proti podstate prevyšujú výťažok zo speňaženia, b) každá pohľadávka proti podstate musí byť priradená k určitej spisovej zložke majetku. To znamená, že napriek akokoľvek zrealizovanému speňaženiu konkurznej podstaty bude výťažok zo speňaženia po odpočítaní priradených pohľadávok proti podstate vždy v mínuse. Uvedené ustanovenia vyhlášky z toho dôvodu odporujú príslušným ustanoveniam zákona č. 7/2005 Z.z., ktoré správcovi právo na odmenu aj v tomto prípade priznávajú.</p> <p>Podľa názoru navrhovateľa je ale povinnosťou zákonodarcu, ak už poveril správcu vykonávaním určitej verejnej funkcie, zabezpečiť mu právo na odmenu za výkon tejto činnosti, pokiaľ bola vykonaná v súlade s príslušnými právnymi predpismi. Činnosť správcu konkurznej podstaty v súlade so zákonom, na základe ktorej mu nevznikne žiadny nárok na odmenu, má charakter nútenej práce, čo je v právnom štáte neakceptovateľné. Uvedené právne normy sú podľa navrhovateľa preto v rozpore s čl. 18 ods. 1 ústavy a čl. 9 ods. 1 listiny.</p>
ratio decidendi	<p>K rozhodovaniu o súlade § 13 ods. 2 vyhlášky s § 43 ods. 1 a § 102 ods. 1 v spojení s § 87 ods. 5 zákona o konkurze a reštrukturalizácii a s čl. 18 ods. 1 ústavy a čl. 9 ods. 1 listiny.</p> <p>Dňa 8. decembra 2011 bola s účinnosťou od 1. januára 2012 vydaná ministerstvom spravodlivosti vyhláška č. 514/2011 Z. z., ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška č. 665/2005 Z. z. Ustanovenie § 13 ods. 2 vyhlášky v znení vyhlášky č. 514/2011 Z. z. znie: „Výťažkom na účely určenia odmeny z výťažku sa rozumie suma peňažných prostriedkov v eurách priradená k dotknutej súpisovej zložke majetku ako výťažok zo speňaženia majetku podliehajúceho konkurzu podľa zásad ustanovených zákonom (§ 91 ods. 4 zákona o konkurze a reštrukturalizácii) znížená o sumu nákladov speňaženia všeobecnej a oddelenej podstaty okrem nákladov, ktoré schválil príslušný orgán (§ 82 zákona o konkurze a reštrukturalizácii)“.</p> <p>Podľa § 41a ods. 4 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ak preskúmané právne predpisy stratia platnosť pred vyhlásením nálezu ústavného súdu, konanie sa zastaví.</p> <p>Z judikatúry ústavného súdu vyplýva, že ak má všeobecný súd prerokúvanú vec rozhodnúť podľa právneho predpisu, jeho časti alebo jednotlivého ustanovenia, ktorý/é už bol/o zrušený/é, ale je v dôsledku prechodných ustanovení tohto alebo iného právneho predpisu uplatniteľný/é pre rozhodnutie v konkrétnej veci, sa ustanovenie § 41a ods. 4 zákona o ústavnom súde o zastavení konania pred ústavným súdom, ktoré má len právnu silu zákona, nepoužije. Zastavenie konania v takýchto prípadoch by totiž popieralo zmysel a účel konania o súlade právnych predpisov.</p> <p>Vzhľadom na zmenu znenia ustanovenia § 13 ods. 2 vyhlášky ústavný súd predovšetkým skúmal, či jeho pôvodne napadnuté znenie je stále uplatniteľné vo veci, v ktorej má navrhovateľ rozhodovať. Ústavný súd však zistil, že vyhláška č. 514/2011 Z. z. neobsahuje žiadne prechodné ustanovenia vzťahujúce sa na konania začaté do 1. januára 2012. Preto má v danej konkurznej veci krajský súd povinnosť pri rozhodovaní o odmene správcu konkurznej podstaty po 31. decembri 2011 použiť už iné znenie § 13 ods. 2 vyhlášky ako to, ktoré bolo napadnuté. Vyhláška č. 514/2011 Z. z. pritom nezmenila text § 13 ods. 2 vyhlášky len v nepodstatnej časti, ale zásadným spôsobom modifikovala určenie odmeny správcu konkurznej podstaty po prvej schôdzi veriteľov.</p> <p><u>Ústavný súd preto konanie v časti, ktorou navrhovateľ namietal nesúlad § 13 ods. 2 vyhlášky s § 43 ods. 1 a § 102 ods. 1 v spojení s § 87 ods. 5 zákona o konkurze a reštrukturalizácii a s čl. 18 ods. 1 ústavy a čl. 9 ods. 1 listiny zastavil.</u></p> <p>K rozhodovaniu o súlade § 23 ods. 2 vyhlášky s § 43 ods. 1 a § 102 ods. 1 v spojení s § 87 ods. 5 zákona o konkurze a reštrukturalizácii a s čl. 18 ods. 1 ústavy a čl. 9 ods. 1 listiny.</p> <p>a) <i>k súlade vyhlášky so zák. č. 7/2005 Z.z. v zmysle a v rámci jeho splnomocňovacieho ustanovenia § 204</i></p> <p>Podľa čl. 123 ústavy ministerstvá a iné orgány štátnej správy na základe zákonov a v ich medziach môžu vydávať všeobecne záväzné právne predpisy, ak sú na to splnomocnené zákonom. Tieto všeobecne záväzné právne predpisy sa vyhlasujú spôsobom, ktorý ustanoví zákon.</p>

Uvádzaný článok ústavy je ústavným súdom vykladaný tak, že vykonávacie právne predpisy nesmú regulovať konkrétny právny vzťah nad rámec zákona a týmto predpisom nemožno subjektom právnych vzťahov ukladať také právne povinnosti, ktoré zákon neupravuje.

Napadnuté ustanovenie vyhlášky však napomáha realizácii práva na odmenu upraveného v § 43 ods. 1 zákona o konkurze a reštrukturalizácii, rozsah zmocnenia zákona o konkurze a reštrukturalizácii teda neprekračuje, a preto nie je z hľadiska medzi ustanovených § 204 písm. e) zákona o konkurze a reštrukturalizácii v nesúlade s § 43 ods. 1 a § 102 v spojení s § 87 ods. 5 zákona o konkurze a reštrukturalizácii.

b) k namietanému nesúladu § 23 ods. 2 vyhlášky s § 43 ods. 1 a § 102 ods. 1 v spojení s § 87 ods. 5 zákona č. 7/2005 Z.z.

Obsahom ustanovenia § 23 ods. 2 vyhlášky je len stanovenie druhov odmien, ktoré patria správcovi v prípade zrušenia konkurzu pre nedostatok majetku vrátane blanketového odkazu na iné ustanovenia vyhlášky, podľa ktorých majú byť tieto odmeny určované. S prihliadnutím na to, že právna argumentácia navrhovateľa sa týkala predovšetkým vzťahu odmien z výťažku k ostatným pohľadávkam proti podstate a nespochybňovala v § 23 ods. 2 vyhlášky, nebolo možné dôjsť k záveru o obsahovom rozpore napadnutého § 23 ods. 2 vyhlášky s navrhovateľom označenými ustanoveniami zákona o konkurze a reštrukturalizácii. Ústavný súd preto dospel k záveru o nedostatku dôvodov na vyslovenie navrhovateľom požadovaného nesúladu § 23 ods. 2 vyhlášky s § 43 ods. 1 a § 102 ods. 1 v spojení s § 87 ods. 5 zákona o konkurze a reštrukturalizácii.

c) k namietanému nesúladu § 23 ods. 2 vyhlášky s čl. 18 ods. 1 ústavy a čl. 9 ods. 1 listiny

Hoci ani ústava a ani listina neobsahujú záväznú definíciu termínov „nútené práce alebo služby“, ich spoločným znakom je, že upravujú jedno zo základných ľudských práv, ktoré tvorí aj predmet úpravy viacerých medzinárodných dohovorov. Konkrétne ide o čl. 4 ods. 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), ktorý uvádza, že „Od nikoho sa nebude požadovať, aby vykonával nútené alebo povinné práce“.

Ani samotný dohovor však neprináša vlastnú definíciu termínov „nútená alebo povinná práca“ a Európsky súd pre ľudské práva sa vo svojej judikatúre pri výklade tohto pojmu odvoláva na Dohovor Medzinárodnej organizácie práce č. 29 (ďalej len „dohovor MOP“) o nútenej alebo povinnej práci z r. 1930.

Prvým kritériom, ktoré tvorí súčasť nútenej alebo povinnej práce v zmysle dohovoru MOP, je jej nedobrovoľný výkon, keď je osoba nútená prácu vykonávať proti svojej vôli. Druhým kritériom je, že príkaz na výkon takejto práce, ako aj práca samotná osobe spôsobuje rôzne útrapy. Použitie tohto kritéria však nie je namieste, pokiaľ práca alebo služba nevybočuje z normálneho rámca pracovnej činnosti alebo služby.

Odmena (resp. nedostatok odmien) za vykonávanú prácu však nie je samostatným kritériom, podľa ktorého by bolo možné určité práce alebo služby hodnotiť ako nútené alebo povinné. Berúc do úvahy tieto skutočnosti preto ústavný súd skúmal, či skutočnosti uvádzané navrhovateľom možno kvalifikovať ako nútenú alebo povinnú prácu správcu konkurznej podstaty v prípadoch konkurzov zrušených pre nedostatok majetku, v ktorých by dochádzalo k bezodplatnému výkonu jeho funkcie.

Ku kritériu nútenej povahy práce správcu konkurznej podstaty možno uviesť, že záujemcovia sa pre ňu rozhodujú dobrovoľne a na základe vlastnej žiadosti. Vo svojej činnosti sa spravujú platnými právnymi predpismi, v dôsledku čoho sú si dopredu vedomí, že v prípadoch zrušenia konkurzov pre nedostatok majetku môže nastať situácia, že za výkon svojej funkcie nedostanú odmenu. Táto skutočnosť však „dodatočne“ (ex post) nerobí z výkonu funkcie správcu konkurznej podstaty nútenú alebo povinnú prácu v zmysle ústavy a ani listiny.

Podľa platnej právnej úpravy nemožno charakterizovať výkon funkcie správcu konkurznej podstaty v prípadoch konkurzných konaní zrušených pre nedostatok majetku ani ako nespravodlivý alebo spôsobujúci útrapy, keďže jeho činnosť tvorí normálnu (prirodzenú) súčasť bežnej agendy správcov konkurzných podstat vyplývajúcej z ich výlučnej právomoci na poskytovanie právnych služieb takéhoto druhu.

Vychádzajúc z dosiaľ uvedeného ústavný súd dospel k záveru, že ani prípadný bezodplatný výkon funkcie správcu konkurznej podstaty, ku ktorému dochádza v konkurzných konaniach zrušených pre nedostatok majetku, nenapĺňa kritériá nútenej alebo povinnej práce podľa čl. 18 ods. 1 ústavy a čl. 9 ods. 1 listiny, preto nebolo možné dôjsť k záveru, že napadnuté ustanovenie § 23 ods. 2 vyhlášky je v rozpore s čl. 18 ods. 1 ústavy a čl. 9 ods. 1 listiny.

	<u>Ústavný súd preto návrhu v tejto časti nevyhovel.</u>
použité odkazy na relevantnú judikatúru ústavného súdu, ESLP a iných súdov	Ústavný súd SR: PL. US 1/2010, PL. ÚS 7/96, PL. ÚS 6/98 ESLP: rozsudok vo veci Van der Musselle proti Belgicku zo 23. novembra 1983

spisová značka	PL. ÚS 24/2014
sudca spravodajca	Rudolf Tkáčik
druh konania	podľa čl. 125b ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) rozhoduje o tom, či predmet referenda, ktoré sa má vyhlásiť na základe petície občanov alebo uznesenia Národnej rady Slovenskej republiky podľa čl. 95 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, je v súlade s ústavou alebo s ústavným zákonom.
druh rozhodnutia a spôsob vybavenia	nález - v časti vyhovené - v časti nevyhovené
dátum rozhodnutia	28. októbra 2014
dotknuté články ústavy, ústavných zákonov a medzinárodných zmlúv	čl. 1 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky čl. 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky čl. 12 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky čl. 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky čl. 41 ods. 1 a 4 Ústavy Slovenskej republiky čl. 42 ods. 1 prvá veta Ústavy Slovenskej republiky čl. 93 ods. 2 a 3 Ústavy Slovenskej republiky
skutkový stav a základné fakty	<p>Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) prijal na ďalšie konanie návrh prezidenta Slovenskej republiky (ďalej len „navrhovateľ“) na začatie konania podľa čl. 125b ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) o súlade predmetu referenda tvoreného otázkami:</p> <p>„1. Súhlasíte s tým, aby sa manželstvom nemohlo nazývať žiadne iné spolužitie osôb okrem zväzku medzi jedným mužom a jednou ženou? 2. Súhlasíte s tým, aby párom alebo skupinám osôb rovnakého pohlavia nebolo umožnené osvojenie (adopcia) detí a ich následná výchova? 3. Súhlasíte s tým, aby žiadnemu inému spolužitiu osôb okrem manželstva neboli priznané osobitná ochrana, práva a povinnosti, ktoré sú právnymi normami k 1. 3. 2014 priznané iba manželstvu a manželom (najmä uznanie, registrácia či evidovanie ako životného spoločenstva pred verejnou autoritou, možnosť osvojenia dieťaťa druhým manželom rodiča)? 4. Súhlasíte s tým, aby školy nemohli vyžadovať účasť detí na vyučovaní v oblasti sexuálneho správania či eutanázie, ak ich rodičia alebo deti samy nesúhlasia s obsahom vyučovania?“ s ústavou.</p> <p>K prvej referendovej otázke</p> <p>Prvý problém sa podľa navrhovateľa týkal splnenia podmienky uvedenej v čl. 93 ods. 2 ústavy, t.j. že predmetom referenda môžu byť len dôležité otázky verejného záujmu. Na prvú otázku totiž už dáva kladnú odpoveď čl. 41 ods. 1 ústavy, v zmysle ktorého manželstvo je jedinečný zväzok medzi mužom a ženou. Niet preto podľa navrhovateľa dôvod opakovať túto otázku v referende a táto otázka preto zrejme nie je dôležitou otázkou verejného záujmu.</p> <p>Druhý problém sa vzťahuje na obsah otázky, ktorý vyvoláva pochybnosti, či sa netýka základného práva na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života, tak ako je definované v čl. 19 ods. 2 ústavy. Navrhovateľ poukázal na časť odôvodnenia v rozsudku Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) z 2. marca 2010, Kozak v. Poľsko, v ktorom tento súd uviedol, že štát pri hľadaní rovnováhy medzi ochranou rodiny a ochranou práv, ktoré ústava priznáva sexuálnym menšinám, musí prihliadať na vývoj spoločnosti, najmä na skutočnosť, že neexistuje iba jeden spôsob, akým môže jedinec viesť svoj život. Predmet referenda by sa podľa tohto rozsudku mohol týkať základného práva na rodinný život a základného práva určovať obsah svojho súkromného života.</p> <p>K druhej a tretej referendovej otázke</p> <p>Predmetné otázky obsahujú podľa navrhovateľa viacero pojmov a slovných spojení, ktoré tvoria súčasť obsahu základného práva na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života, tak ako ho definuje čl. 19 ods. 2 ústavy alebo</p>

	<p>základného práva rodičov na starostlivosť o deti podľa čl. 41 ods. 4 Ústavy.</p> <p>Navrhovateľ uviedol, že na uvedené otázky dáva odpoveď judikatúra ESĽP (X a ďalší proti Rakúskej republike, Kozak v. Poľsko), ako aj Súdneho dvora Európskej únie (vec C-267/06, Maruko), pričom v zmysle tejto judikatúry sa v zásade neprípúšťa odlišné zaobchádzanie len na základe kritéria sexuálnej orientácie a prípustné sú len také opatrenia smerujúce k legitímnemu cieľu ochrany tradičnej rodiny, ktoré sú pre dosiahnutie tohto cieľa nevyhnutne potrebné, t.j. bez ktorých nie je dosiahnutie tohto cieľa možné.</p> <p>V tejto spojitosti je potrebné tiež pripomenúť, že podľa čl. 12 ods. 2 ústavy základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým a to okrem iného aj bez ohľadu na ich „iné postavenie“, ktorým sa rozumie aj odlišná sexuálna orientácia. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvýhodňovať alebo znevýhodňovať.</p> <p>Potvrďuje to znenie čl. 21 ods. 1 Charty základných práv Európskej únie, ktoré už výslovne uvádza, že sa zakazuje sa akákoľvek diskriminácia aj z dôvodu sexuálnej orientácie.</p> <p>Vzhľadom na uvedené sú dané pochybnosti, či by druhá a tretia otázka, ktoré majú tvoriť predmet referenda, nemohli byť spojené s niektorými základnými právami.</p> <p>Okrem toho je tretia otázka podľa navrhovateľa formulovaná tak, že na ňu nie je možné jednoznačne odpovedať „áno“ alebo „nie“, pretože je nezrozumiteľná. Táto otázka je preto v rozpore s § 1 ods. 4 zákona č. 564/1992 Zb. o spôsobe vykonania referenda.</p> <p>K štvrtej referendovej otázke</p> <p>Navrhovateľ vo vzťahu k poslednej otázke argumentoval tým, že právo na vzdelávanie je zakotvené v čl. 42 ods. 1 ústavy a tohto práva sa podľa čl. 51 ústavy možno domáhať len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú. Znamená to, že zákonodarca určuje v akom rozsahu, kvalite, a za akých podmienok bude garantovať uplatnenie práva na vzdelanie a že niet iného ústavne súladného riešenia na obmedzenie základného práva na vzdelanie než zákonná úprava.</p> <p>Z uvedeného vyplývajú pochybnosti, či zúženie predmetu vzdelávania len na základe právneho úkonu rodiča alebo dieťaťa by nemohlo zasahovať do podstaty a zmyslu základného práva na vzdelanie.</p> <p>Okrem toho považoval navrhovateľ za problematické odpovedať na otázku, ktorej súčasťou je aj text „ak ich rodičia alebo deti samé nesúhlasia s obsahom vyučovania“. Z tohto neurčitého znenia vyplýva akýkoľvek nesúhlas s obsahom vyučovania, nielen s obsahom v oblasti sexuálneho správania alebo eutanázie.</p>
ratio decidendi	<p>K významu (účinkom) referenda</p> <p>Ústavou predpísané podmienky, ktoré je nevyhnutné splniť na to, aby konkrétne referendum bolo možné vyhlásiť (čl. 95 ods. 1 ústavy) a aby potom bolo aj platné a úspešné (čl. 98 ods. 1 ústavy), sú prísne. Z toho vyplýva vysoký stupeň legitimacy výsledku platného referenda, ktorý potvrdzuje aj čl. 99 ods. 1 a 2 ústavy. Materiálne pozadie výsledku referenda tak svedčí jednoznačne v prospech jeho právnych účinkov, veď návrhy prijaté v referende vyhlási národná rada rovnako ako zákon (čl. 98 ods. 2 ústavy). Pokiaľ by sa v tejto súvislosti nastolila možná kolízia medzi právnymi účinkami referenda a čl. 72 ústavy, podľa ktorého je Národná rada Slovenskej republiky v sústave štátnych orgánov vykonávajúcej normotvorbu jediným ústavodarcom a zákonodarcom, treba povedať, že táto skutočnosť nevylučuje iný spôsob prijímania všeobecne záväzných pravidiel správania s právnou silou zákona, prípadne ústavného zákona a to konkrétne občanmi v referende.</p> <p>Výsledok fakultatívneho referenda si môže (ale nemusí) vyžadovať ďalšie právne konanie národnej rady, čo vytvára napätie s reprezentatívnym charakterom mandátu poslanca národnej rady (čl. 73 ods. 2 druhá veta ústavy). Z ústavy nemožno vyvodiť povinnosť poslanca národnej rady prispieť hlasovaním k tomu, aby sa návrh prijatý v referende pretvoril do adekvátnej podoby textu právneho predpisu. Niet žiadnej právom regulovanej sankcie, ktorá by sa proti poslancovi národnej rady uplatnila, ak by hlasoval proti vôli prejavenej občanmi v platnom referende. Akékoľvek konzekvencie, ktoré by bolo možné v takejto situácii vyvodiť, sú redukované do roviny politickej zodpovednosti.</p> <p>Prieskum referendových otázok ústavným súdom</p> <p>Prieskumná právomoc ústavného súdu sa koncentruje výlučne na obsahovú stránku referenda tvorenú referendovými otázkami. Ústavný súd nemá právomoc preskúmať súlad iných právne významných aspektov konkrétneho referenda a nemôže napríklad skúmať, či sú splnené podmienky na vyhlásenie referenda podľa čl. 95 ods. 1 ústavy,</p>

pretože to patrí do výlučnej kompetencie prezidenta. Pri posudzovaní konkrétneho návrhu podľa čl. 125b ods. 2 ústavy pritom nemôže byť rozhodujúce, či posudzovaný predmet referenda môže alebo nemôže viesť k zmene ústavy alebo ústavného zákona, keďže v zmysle judikatúry ústavného súdu ústava neobsahuje zákaz, aby predmetom referenda bola otázka o jej zmene.

Požiadavka, aby predmet referenda bol v súlade s ústavou a ústavnými zákonmi, znamená nevyhnutnosť jeho súladu s tými ustanoveniami ústavy, prípadne ústavných zákonov, ktoré ustanovujú kogentné požiadavky týkajúce sa samotného predmetu referenda, nie iných stránok referenda. K takým ustanoveniam v súčasnom ústavnom poriadku Slovenskej republiky patria čl. 93, ako aj čl. 99 ods. 2 ústavy.

Pre rozhodovanie ústavného súdu o návrhu prezidenta sa javia zásadnými dva okruhy. Prvý sa týka interpretácie čl. 93 ods. 2 ústavy (dôležitý verejný záujem) a druhý výkladu čl. 93 ods. 3 ústavy v časti o základných právach a slobodách.

Pokiaľ ide o pojem dôležitého verejného záujmu, bez potreby jeho viac či menej presnej definície ústavný súd zdôrazňuje, že je potrebné prihliadať na skutočnosť, že referendum sa má vyhlásiť na podklade petície aspoň 350 000 občanov. Už tento fakt nasvedčuje tomu, že ide o dôležitú otázku verejného záujmu. Okrem toho, systematicku čl. 93 ústavy (predovšetkým vzťah odseku 2 a odseku 3) možno vysvetľovať aj tak, že základné práva a slobody, dane, odvody a štátny rozpočet sú dôležitými otázkami verejného záujmu, ibaže konanie referenda o nich je zakázané.

Zložitejším problémom je potreba skúmania, či navrhovaným predmetom referenda sú základné práva a slobody, pričom tento pojem je potrebné vykladať aj v zmysle medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky, ktorá sa prostredníctvom textu ústavy (čl. 1 ods. 2, čl. 7 ods. 5 a čl. 154c ods. 1) hlási k štandardu základných práv a slobôd, tak ako ho zakotvujú príslušné medzinárodno-právne dokumenty.

Kompetencia ústavného súdu ako orgánu súdnej moci zakotvená v čl. 125b ústavy predstavuje brzdu vo vzťahu k priamemu výkonu zákonodarnej moci občanmi v referende. Preventívny (a jediný možný) vstup ústavného súdu do tohto inštitútu odôvodňuje iba snaha zabrániť ohrozeniu základných hodnôt, na ktorých súčasný moderný demokratický právny štát stojí (základné práva a slobody), ako aj ohrozeniu základných nástrojov zabezpečujúcich v prostredí trhového mechanizmu fungovanie takého štátu (dane, odvody, štátny rozpočet).

Ústavný súd vo vzťahu k základným právam a slobodám dodáva, že tieto charakterizujú pohľad demokratického a právneho štátu na jednotlivca. Podoba demokratického štátu v európskom priestore sa po druhej svetovej vojne zakladá na rešpektovaní základných práv a slobôd, pričom európske ústavné systémy na účel garancie tohto záväzku využívajú rôzne ústavné nástroje. Typickým príkladom je tzv. klauzula večnosti objavujúca sa v čl. 79 ods. 3 Základného zákona Spolkovej republiky Nemecko, prípadne v čl. 9 ods. 2 Ústavy Českej republiky, čl. 110 ods. 1 Ústavy Gréckej republiky alebo čl. 288 Ústavy Republiky Portugalsko.

V podmienkach Slovenskej republiky chráni nezmeniteľnosť ústavných článkov garantujúcich základné práva a slobody predovšetkým čl. 12 ods. 1 druhá veta ústavy, ale k ustanoveniam s uvedeným účelom nepochybne patrí aj čl. 93 ods. 3 ústavy. Predmetným článkom sa kladie zábrana referendum s takými otázkami, ktorých úspech by znamenal narušenie konceptu základných práv a slobôd v podobe znižovania ich štandardu. Nemožno však odmietnuť každú otázku, ktorá sa čo len minimálne obsahovo dotýka niektorého zo základných práv a slobôd. Inak by totiž došlo k popretiu zmyslu a účelu inštitútu referenda, čo ústavodarca jeho zakotvením do textu ústavy zjavne nemal na mysli. Uvedenú všeobecnú formuláciu musí ústavný súd pretaviť do rozhodovania o predmete referenda aj tak, že bude skúmať dopad návrhov prípadne prijatých v očakávanom referende na adresátov právnych noriem.

V prípade, že by prijatie návrhu obsiahnutého v referendovej otázke predloženej ústavnému súdu na preskúmanie viedlo k rozšíreniu štandardu konkrétneho základného práva a slobody, potom je priestor pre zásah zo strany ústavného súdu značne limitovaný a vždy bude závisieť od dôsledného posúdenia individuálnej referendovej otázky. Ústavný súd však vždy musí dbať, aby prípadné rozšírenie štandardu konkrétneho základného práva alebo slobody nevedlo paralelne k zníženiu štandardu iného základného práva alebo slobody.

Pri znížení štandardu určitého základného práva a slobody prostredníctvom referenda sa od ústavného súdu žiada byť ostražitým z dôvodu potenciálneho nebezpečenstva

narušenia podstaty a zmyslu základného práva a slobody. V takýchto prípadoch by bolo povinnosťou ústavného súdu poskytnúť dôslednú ochranu základným právam a slobodám aj v zmysle ústavných princípov formujúcich ich kvalitatívnu stránku.

Za špecifický prípad treba považovať situácie, keď sa prijatím navrhovanej referendumovej otázky štandard dotknutého základného práva a slobody nezmení a prijatím návrhu obsiahnutého v referendumovej otázke dôjde „iba“ k posilneniu právnej sily aktuálnej právnej regulácie a jej stabilizácii. V takýchto situáciách existuje nebezpečenstvo, že ústavný súd v konaní podľa čl. 125b ústavy materiálne sklzáne do pozície preskúmania ústavnosti platnej a účinnej právnej úpravy, čo však je cieľom konania vedeného podľa čl. 125 ústavy. V tejto súvislosti ústavný súd pripomína svoj stabilne judikovaný právny názor, podľa ktorého každé konanie pred ústavným súdom možno začať len ako samostatné konanie a len na návrh oprávnených subjektov, a preto žiadne z nich nemôže tvoriť súčasť iného druhu konania pred ústavným súdom a na základe jeho vlastného rozhodnutia. Autoritatívne zabránenie konaniu referenda, ktorého platný výsledok by bol identický s už existujúcim právnym stavom, by tak bez náležitej právnej opory (v podobe výsledku konania podľa čl. 125 ústavy) mohlo významne narušiť princíp prezumpcie ústavnosti právnych predpisov, a tým vnieť do právnych vzťahov prvok neistoty.

K prvej referendumovej otázke

Pokiaľ ide o splnenie podmienky verejného záujmu, ústavný súd odkazuje na svoju judikatúru, podľa ktorej predmetom referenda môže byť otázka, ktorá už je objektom ústavnej regulácie. Samotná existencia ústavnej regulácie manželstva v čl. 41 ods. 1 ústavy preto nevylučuje túto otázku z okruhu dôležitých otázok verejného záujmu, o ktorých sa môže konať referendum. K dôvodom prezidenta ústavný súd dodáva, že na ich základe možno dospieť aj k opačnému záveru, t.j. ak je personálna podstata manželstva regulovaná v ústavnom texte, je to tak aj preto, lebo ide o jednu z dôležitých otázok verejného záujmu. Ústavný súd tak dospel k záveru, že prvá otázka tvoriaca predmet referenda nie je v rozpore s čl. 93 ods. 2 ústavy.

Pri posúdení prípadného rozporu tejto otázky s čl. 93 ods. 3 ústavy, podľa ktorého predmetom referenda nemôžu byť základné práva a slobody a to vo vzťahu k základnému právu na rodinný a súkromný život (čl. 19 ods. 2 ústavy), ktorý ústava bližšie nedefinuje, je potrebné v súlade s medzinárodnými záväzkami Slovenskej republiky prihliadať aj na príslušnú judikatúru týkajúcu sa predovšetkým čl. 8 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“).

Vo vzťahu k manželstvám osôb rovnakého pohlavia EŠLP vo veci Schalk a Kopf proti Rakúsku zdôraznil, že „manželstvo má hlboko zakorenené spoločenské a kultúrne konotácie, ktoré sa môžu v jednotlivých spoločnostiach výrazne odlišovať. Súd opätovne pripomína, že nie je jeho úlohou nahrádzať svojou judikatúrou rozhodnutia príslušných orgánov jednotlivých členských štátov, ktoré sú najpovolanejšie posúdiť potreby spoločnosti a dať na ne odpoveď“. Preto „článok 12 dohovoru neukladá príslušnej vláde povinnosť umožniť osobám rovnakého pohlavia... uzavretie manželstva“. V najnovšej veci Hämäläinen proti Fínsku EŠLP rovnako vo vzťahu k právu na rešpektovanie súkromného a rodinného života zdôraznil, že „čl. 8 dohovoru nemožno vykladať tak, že ukladá povinnosť členských štátov garantovať párom rovnakého pohlavia prístup k manželstvu“.

V popísaných okolnostiach sa ústavný súd obracia k aktuálnemu stavu v právnom poriadku Slovenskej republiky, ktorý umožňuje uzavrieť manželstvo iba jednému mužovi a jednej žene. Prvá posudzovaná otázka teda pre prípad prijatia nemá ambíciu zmeniť právny stav, ale naopak, potvrdiť ho. Prijatie návrhu obsiahnutého v prvej navrhovanej otázke by tak neznižilo existujúci štandard základného práva na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života.

Z uvedených dôvodov ústavný súd dospel k záveru, že predmet prvej posudzovanej referendumovej otázky vecne síce spadá do rámca základného práva zaručeného čl. 19 ods. 2 ústavy, vzhľadom na vyššie uvedenú argumentáciu (vo všeobecnej časti) však nie v podobe, v akej to predpokladá čl. 93 ods. 3 ústavy.

K druhej referendumovej otázke

Problematika osvojenia súvisí s právami biologických rodičov, ktorých dieťa má byť osvojené a ktorých súhlas s osvojením je nevyhnutný. Druhým okruhom je súvis adopcií s právami osôb, ktoré o osvojenie žiadajú. Práve k tomuto aspektu zreteľne cieľ druhá referendumová otázka.

Ústavný súd sa opätovne odvoláva na judikatúru EŠLP (E. B. proti Francúzsku, Gas

a Dubois proti Francúzsku, X. a ďalší proti Rakúsku), ktorá vychádza zo záveru, že čl. 8 dohovoru negarantuje právo na adopciu, no rozhodovanie o žiadosti uchádzačov o osvojenie nesmie byť diskriminačné. Odmietnutie adopcie nezasahuje do práva na rešpektovanie rodinného života, ktorý vo fáze žiadosti o osvojenie ešte medzi žiadateľom o adopciu a dieťaťom prirodzene neexistuje, vecne však súvisí s právom na rešpektovanie súkromného života, ktoré zahŕňa aj právo na vytvorenie a rozvoj vzťahov s inými ľudskými bytosťami. Navyše, vecná súvislosť s právom na rešpektovanie rodinného života bude daná, ak sa otázka osvojenia rieši medzi fyzickými osobami, ktoré už žijú v de facto rodinných vzťahoch. Podľa ESJP je v právomoci štátov upraviť, či budú mať nezobášané páry (opačného alebo rovnakého pohlavia), resp. registrovaní partneri právo na adopciu biologického dieťaťa druhého partnera. Pokiaľ však štáty takúto adopciu umožnia nezobášaným heterosexuálnym párom, je absolútne vylúčenie homosexuálnych párov z takejto adopcie diskrimináciou na základe sexuálnej orientácie a porušením čl. 14 v spojení s čl. 8 dohovoru. V zmysle judikatúry ESJP má tiež manželstvo osobitné postavenie a na účely adopcie nie je možné považovať situáciu registrovaných partnerov, resp. nezobášaných párov za porovnateľnú.

Právny stav de lege lata v Slovenskej republike umožňuje spoločné osvojenie dieťaťa len manželmi (§ 100 ods. 2 zákona o rodine). Osvojiť maloleté dieťa môžu manželia alebo jeden z manželov, ktorý žije s niektorým z rodičov dieťaťa v manželstve, alebo pozostalý manžel po rodičovi alebo osvojiteľovi maloletého dieťaťa. Maloleté dieťa môže výnimočne osvojiť aj osamelá osoba, ak sú splnené predpoklady, že osvojenie bude v záujme dieťaťa (§ 100 ods. 1 zákona o rodine).

V poradí druhá referendová otázka predovšetkým s ohľadom na skutočnosť, že v Slovenskej republike nie je adopcia nezobášaným párom osôb opačného pohlavia prístupná, obdobne ako prvá otázka nemá za cieľ ani spôsobilosť meniť štandard základného práva podľa čl. 19 ods. 2 ústavy oproti právnemu stavu de lege lata.

Pripadné prijatie návrhu obsiahnutého v druhej navrhovanej otázke by tak nielen neznižilo existujúci štandard základného práva na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života, ale sa tohto práva v konkretizovanej podobe ani nedotýka. Vzhľadom na aktuálnu judikatúru ESJP totiž pre neporovnateľnosť situácie párov (skupín osôb) rovnakého pohlavia s manželskými párami ani s nezobášanými párami opačného pohlavia nemožno v obsahu tejto otázky identifikovať zakázanú diskrimináciu týchto osôb (párov, skupín) v zmysle čl. 12 ods. 2 ústavy pre ich sexuálnu orientáciu. Preto je podľa názoru ústavného súdu vytvorený priestor na zaujatie stanoviska voličov v referende k možnosti osvojiť si dieťa (a následne ho vychovávať) párami alebo skupinami osôb rovnakého pohlavia.

Z týchto dôvodov ústavný súd konštatuje, že predmetom druhej referendovej otázky nie je základné právo nebyť diskriminovaný podľa čl. 12 ods. 2 ústavy, základné právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života podľa čl. 19 ods. 2 ústavy ani základné právo rodičov na starostlivosť a výchovu detí a právo detí na rodičovskú starostlivosť a výchovu podľa čl. 41 ods. 4 ústavy.

K tretej referendovej otázke

Tretia otázka vecne spadá do kategórie základného práva na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života (čl. 19 ods. 2 ústavy) a aj práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života (čl. 8 dohovoru).

Ústavný súd považuje za potrebné uviesť, že z jej obsahu nie je zrejme žiadna kategorizácia osôb na podklade ich sexuálnej orientácie, čo má podľa názoru ústavného súdu pre posúdenie podmienok hypotézy čl. 93 ods. 3 ústavy zásadný význam.

Okrem nárokov na dôkladnú, a nie celkom jednoznačnú interpretáciu tretia otázka, najmä však slovné spojenie „uznanie... ako životného spoločenstva pred verejnou autoritou“, opomína zjavný fakt, že slovenský právny poriadok pozná kategórie spoluzitia osôb požívajúce určitú mieru formálno-právneho uznania, a tak nadobúdajúce podobu právneho inštitútu s konkretizovaným obsahom.

K takýmto právnym inštitútom nepochybne treba zaradiť kategóriu blízkych osôb podľa § 116 Občianskeho zákonníka, u ktorých síce nedochádza k registrácii či k inej formálnej evidencii pred orgánom verejnej moci, no napriek tomu nemožno pochybovať, že ich verejná moc uznáva tým, že im prisudzuje špecifické práva a povinnosti. Rovnaký záver možno prijať aj vo vzťahu k fyzickým osobám tvoriacim domácnosť podľa § 115 Občianskeho zákonníka s priamymi väzbami na viacero konkrétnych právnych vzťahov.

Ak potom prvá časť textu tretej otázky (pred zátvorkou) hovorí o právach a

povinnostiach prináležiacich „iba manželstvu a manželom“, nemožno (v texte v zátvorke) ako príklad takéhoto práva uvádzať uznanie verejnou autoritou, keďže ono de lege lata patrí aj iným skupinám osôb (blízke osoby, resp. osoby tvoriace domácnosť).

Výkladom celkového kontextu položenej tretej otázky by síce bolo možné dospieť k záveru, že smeruje výlučne k právnym pomerom vyhradeným manželstvu (dosvedčujú to aj ďalšie príklady použité v texte v zátvorke). Práve v tomto bode sa názory ústavného súdu dostávajú do kontaktu s požiadavkou jednoznačnosti a zrozumiteľnosti práva, ktorá je spätá s právnou istotou ako neoddeliteľnou súčasťou myšlienky právneho štátu zakotvanej v ústave. S uplatňovaním tohto princípu sa spája aj požiadavka predvídateľnosti konania orgánov verejnej moci (právná istota), ktorej základom je jednoznačný jazyk a zrozumiteľnosť právnych noriem (požiadavka, aby priemerný občan dokázal porozumieť obsahu právnej normy). Požiadavka porozumenia obsahu právnej normy v prípade referenda platí o to viac, že „priemerný občan“ nie je iba adresátom právnej normy, ale dokonca sám rozhoduje o jej všeobecnej záväznosti. Ústavný súd tu zdôrazňuje, že nemožno od každého účastníka referenda očakávať odborné právnické uchopenie otázky, na ktorú odpoveď sa od neho očakáva.

Predloženú tretiu otázku podľa názoru ústavného súdu možno interpretovať dvojakým spôsobom, buď tak, že sa vzťahuje na okruh práv a povinností garantovaných v súčasnosti slovenským právnym poriadkom iba manželom a žiadnemu inému spoluzitiu osôb (párom), alebo aj tak, že ide o práva a povinnosti, ktoré charakterizujú nielen manželstvo, ale sú typické aj pre iné právnym poriadkom uznané formy spoluzitia osôb. Takto sa tretia referendová otázka dostáva do konfliktu s aspektom právnej istoty, avšak s ohľadom na vymedzenie rozsahu a metodológie prieskumu ústavného súdu v konaní podľa čl. 125b ústavy tieto aspekty same osebe nepostačujú na vyslovenie nesúladu tejto časti predmetu referenda s ústavou.

Ústavný súd z vyššie uvedených dôvodov (týkajúcich sa porozumenia predloženej otázky účastníkom referenda a potreby jej správneho výkladu) uprednostňuje v tomto prípade druhý (možno povedať doslovný) výklad tejto referendovej otázky a konštatuje, že prijatie návrhu obsiahnutého v tretej referendovej otázke prináša so sebou zníženie štandardu základného práva na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do rodinného života určitej skupiny adresátov pôsobenia práva. Ústavný súd preto uzatvára, že predmetom posudzovanej tretej otázky referenda, ktoré má byť vyhlásené, je základné právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života zaručené čl. 19 ods. 2 ústavy v podobe, akú čl. 93 ods. 3 ústavy nepripúšťa.

K štvrtej referendovej otázke

Pokiaľ ide o namietanú neurčitost' znenia položenej otázky, ústavný súd uznáva, že by výklad tejto otázky určitým špekulatívnym spôsobom skutočne mohol viesť k záveru o práve rodičov, resp. detí samých vyjadriť nesúhlas s obsahom vyučovania v akejkoľvek oblasti vzdelávania. Podľa názoru ústavného súdu je však v položenej otázke potrebné dvakrát použitý pojem „vyučovanie“ chápať ako zakaždým vyjadrujúci ten istý obsah, teda obsah zameraný na sexuálne správanie a eutanáziu. Takýto výklad je pritom, na rozdiel od formulácie tretej otázky, prirodzený a vlastný „priemernému občanovi“ zúčastňujúcemu sa referenda. Rešpektuje totiž pravidlá porozumenia obsahu písaného textu tak, ako sú tieto vstevované v procese poskytovania základného vzdelania osobám plniacim povinnosť školskej dochádzky.

Ústavný súd je vlastnou judikatúrou zaviazaný, aby základné právo na vzdelanie podľa čl. 42 ods. 1 ústavy vykladal aj v kontexte ďalších ústavou zakotvených základných práv. V súvislosti s pochybnosťami prezentovanými prezidentom ide hlavne o čl. 41 ods. 4 prvú vetu ústavy (starostlivosť o deti a ich výchova je právom rodičov; deti majú právo na rodičovskú výchovu a starostlivosť), ako aj o čl. 24 ods. 2 ústavy (každý má právo slobodne prejavovať svoje náboženstvo alebo vieru buď sám, buď spoločne s inými, súkromne alebo verejne, bohoslužbou, náboženskými úkonmi, zachovávaním obradov alebo zúčastňovať sa na jeho vyučovaní).

V nadväznosti na už judikované právne názory ústavný súd pri interpretácii základného práva na vzdelanie podľa čl. 42 ods. 1 ústavy nevyhnutne musí prihliadať aj na relevantné ustanovenia dohovoru a jeho dodatkov a na zodpovedajúcu judikatúru ESLP.

V zmysle tejto judikatúry môže štát prostredníctvom výchovy a vzdelávania rozširovať informácie či vedomosti, ktoré majú priamy alebo nepriamy náboženský, resp. filozofický charakter. Rodičia dokonca nie sú oprávnení namietat' proti integrácii takejto výchovy alebo vzdelávania do školských osnov, pretože inak by inštitucionalizované vzdelávanie

podliehalo riziku, že ho vôbec nebude možné realizovať. Podmienkou pre takto formulované závery je však splnenie požiadavky, aby informácie alebo vedomosti, ktoré sú súčasťou školských osnov, boli sprostredkované objektívnym, kritickým a pluralitným spôsobom. Štát nemôže sledovať cieľ indoktrinácie, ktorú by bolo možné považovať za rozpornú s náboženským a filozofickým presvedčením rodičov. Túto hranicu nemožno prekročiť.

Ústavný súd podčiarkuje, že zo štvrtej otázky nemožno zistiť podobu záruk spočívajúcich v požiadavke objektívneho, kritického a pluralitného spôsobu vzdelávania v oblasti sexuálnej výchovy či eutanázie. To však z referendovej otázky dotýkajúcej sa kategórie hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv vyžadujúcich si zákonnú úpravu (čl. 51 ods. 1 ústavy) podľa názoru ústavného súdu ani explicitne vyplývať nemusí. Prípadné prijatie návrhu vyjadreného predloženou štvrtou otázkou v budúcom referende nastoľuje totiž očakávanie ďalšej právnej regulácie na zákonnej, ba azda aj na podzákonnej úrovni. Až takto komplexne nastavenú právnu úpravu by bolo možné definitívne posúdiť z hľadiska toho, či nedovoleným spôsobom neupiera vzdelávanému dieťaťu jeho základné právo garantované čl. 42 ods. 1 ústavy.

S ohľadom na význam referenda v slovenskom ústavnom systéme popísaný v časti II odôvodnenia tohto nálezu a na koncept možnosti ústavného súdu zasiahnuť v konaní podľa čl. 125b ústavy do procesu uskutočnenia konkrétnej referendovej aktivity iniciátorov referenda nemožno podľa názoru ústavného súdu štvrtú referendovú otázku v jej podobe označiť ako stelesňujúcu základné právo na vzdelanie v podobe, akú čl. 93 ods. 3 ústavy zakazuje. Štvrtá analyzovaná otázka totiž navrhuje riešenie vzájomnej kolízie záujmu vzdelávaného dieťaťa stelesneného v základnom práve podľa čl. 42 ods. 1 ústavy a záujmov jeho rodičov (prípadne i záujmov vzdelávanej plnoletej osoby) chránených čl. 41 ods. 4 i čl. 24 ods. 2 ústavy na principiálnej báze (rodič bude môcť zabrániť vyučovaniu detí v oblasti sexuálneho vzdelávania a eutanázie), ktorá v kontexte rekapitulovanej judikatúry ESEP nenaruša žiadne z dotknutých základných práv.

Vzhľadom na vyššie uvedené ústavný súd rozhodol, že predmet 1., 2. a 4. referendovej otázky je v súlade s čl. 93 ods. 3 ústavy v spojení s čl. 12 ods. 2, čl. 19 ods. 2, čl. 41 ods. 1 a 4, čl. 42 ods. 1 prvou vetou a s čl. 93 ods. 2 ústavy.

Ústavný súd ďalej rozhodol, že predmet 3. referendovej otázky nie je v súlade s čl. 93 ods. 3 ústavy v spojení s čl. 19 ods. 2 ústavy.

Odišné stanovisko sudcu Lajosa Mészárosa

Vychádzajúc z textu čl. 93 ods. 3 ústavy v spojení s čl. 125b ods. 1 ústavy som presvedčený, že referenčnými normami pre ústavný súd nemali byť iba tie označené prezidentom, ale v podstate celá ústavnosť ako taká, resp. jej ľudskoprávna podstata. Výrok rozhodnutia teda podľa môjho názoru nemal uvádzať, že predmet referenda bol preskúmaný exkluzívne s tam uvedenými ustanoveniami. Štrasburské právo pritom bolo potrebné používať len ako možný pohľad na interpretáciu práva na súkromie, ale nie ako záväznú a priamo aplikovateľnú právo, bez ďalšej úvahy o vzťahovaní sa konkrétnych rozhodnutí ESEP na Slovenskú republiku.

Väčšina pléna svojim rozhodnutím zaviedla svojim spôsobom ex ante prieskum súladu možných výsledkov referenda s ústavou. Článok 125b našej ústavy však takto postavený nie je. Podľa môjho názoru text ústavy vyžaduje koncept TÝKANIA SA ľudských práv, teda neprípustnosť referenda o základných právach a slobodách ako takých, bez ohľadu na to, či ich rozširuje a či by ich zákonná realizácia bola súladná s ústavou. Ľudskými právami nie sú všetky práva ľudí, ale sú to tie práva (či skôr slobody), bez ktorých by z pohľadu moci ľudia už nemuseli byť ľuďmi, ale predmetmi alebo číslami. Veríme, že človek zo svojej „človečskosti“ od Prozreteľnosti, z prírody či rozumu je slobodný. A ak v to veríme, tak je to dané a nemožno o tom hlasovať. A ak v to veríme, tak verejná moc, ale ani ľud, ktorý je suverénom, ktorý je pôvodcom moci, nemôže všetko. Preto ústava obmedzuje aj suverénny ľud, a teda neumožňuje referendum, ktorého predmetom sú základné práva a slobody.

Uznávam, že zmyslom prieskumu predmetu referenda mohla byť aj ochrana pred znižovaním štandardu slobôd. Dala by sa hádam nájsť pre to opora v našej ústavnej tradícii, kde sa pracovalo a dodnes pracuje s „väčším rozsahom ústavných práv a slobôd“ (§ 3 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, bývalý čl. 11 ústavy a súčasný čl. 154c ods. 1 ústavy). Napriek tomu si myslím, že toto neobstojí jednak vzhľadom na uvádzanú ľudskosť ľudských práv, ale aj vzhľadom na takpovediac amorfnosť ľudských slobôd a aj

vzhľadom na praktické dôsledky. Väčší rozsah práv jedných môže zúžiť slobody ostatných. Jedným z dôvodov výluky základných práv a slobôd z referenda by mohol byť právny názor, podľa ktorého NÁVRH (nie otázka) prijatý v referende sa stáva ústavným zákonom, ktorý je, prirodzene, ústavným súdom nepreskúmateľný, a takýto ústavný zákon by mohol byť v napätí s ústavnou úpravou základných práv. Myslím, že výluka základných práv a slobôd z referenda je významným štýlotvorným prvkom našej ústavy.

Zmyslom ústavného vylúčenia referenda o základných právach a slobodách (čl. 93 ods. 3 ústavy) je teda tiež idea, že vzhľadom na skutočnosť, že slobodu máme z ľudskej podstaty, tak o slobode sa nediskutuje formou oficiálneho hlasovania v referende. Ak ústavodarca predmet referenda obmedzil, mal na to dôvod (koncept racionálneho zákonodarcu/ústavodarcu). A ten bolo potrebné pri rozhodovaní hľadať a následne rešpektovať.

Nález poukazuje na to, že nemožno vykladať slová „základné práva a slobody“ tak extenzívne, že by vlastne nemohlo byť referendum o žiadnej otázke. Určite. Ale nemožno ho vykladať ani tak úzko, že by sa ústavný súd premenil na orgán, ktorý predbežne skúma výsledky referenda. To by bolo iné konanie (iný žáner), iná koncepcia, a ak už, tak takéto preskúmanie by potom malo byť také dôkladné ako pri konaní podľa čl. 125 ústavy.

S východiskom miery týkania sa (referendovej) otázky základných práv a slobôd, ktoré väčšina v rozhodnutí načrtla, ale nepoužila, sa podľa môjho názoru dá pracovať. Ústavný súd tak mohol vykonať test vzťahu otázky referenda k podstate základných práv a slobôd. Podľa blízkosti alebo vzdialenosti od podstaty, esencie, konkrétneho práva mohol byť otázku „odobrit“, alebo nie. Teda ústavný súd mohol posudzovať mieru, v akej sa otázka referenda týka podstaty základných práv a slobôd. Ak by išlo o (i) otázku, pri ktorej by v hre bolo explicitne ústavne stanovené právo či podstata práva, je zrejme, že otázka by nemohla byť predmetom referenda. Pri (ii) nižšej vzdialenosti od podstaty konkrétneho práva by sme otázku taktiež „neodobrili“, avšak pri (iii) väčšej vzdialenosti od podstaty základného práva a slobody by otázka spĺňala požiadavky čl. 93 ods. 3 ústavy (napríklad zákaz klasických žiaroviek, zákaz reštauračného fajčenia). Nemožno potom tvrdiť, že takýto pohľad na predmet referenda by bol príliš rozširujúci, ale zároveň by nebol taký zužujúci, ako pohľad väčšiny pléna. Taktiež by mohol zachovať účel ústavného obmedzenia referenda a zároveň by ústavný súd nepremenal konanie o prieskume súladu referenda s ústavou podľa čl. 125b ústavy na ex ante prieskum podľa čl. 125 ústavy.

Miera dotýkania sa referendovej otázky základných práv a slobôd je len prvou kontúrou referenčného kritéria. Ďalej treba uvažovať o povahe práva, či ide o klasické právo alebo o právo inej generácie. Či je explicitne vyjadrené v ústave, alebo je odvodené judikatúrou či teóriou.

Zároveň ústavný súd mohol ísť takou cestou, že by „akceptoval“ otázky, v ktorých sa nespúšťa jeden z prvkov zmyslu obmedzenia predmetu referenda – ochrana slobody, a to slobody zraniteľných (menšín). Nie nepodobne postupuje ESELP, keď rozhoduje akú širokú mieru úvahy má dať jednotlivým štátom v rámci realizácie práv z Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Miera úvahy (margin of appreciation) sa zužuje, ak ide o zraniteľné menšiny alebo ak ide o práva, ktoré chránia ľudskú identitu, a predmetom regulácie či zásahu sú tak otázky ľudskej identity.

Argument záväznosti výsledkov referenda je argumentom v prospech rozširujúceho výkladu obmedzenia predmetu referenda. Nie naopak, ako tvrdí väčšina. Totiž, ak sú výsledky referenda záväzné a majú vysokú (ústavnú) právnu silu, potom je potrebné veľmi starostlivo hľadať a rešpektovať ratio obmedzenia referenda. Doplnkový argument normativity výsledkov by tiež mohol slúžiť ako test dotýkania sa práv. Ak by platné referendum vyžadovalo zmenu II. hlavy ústavy či obdobných práv, tak je to takmer istotne dotýkanie sa základných práv. A netreba zabúdať, že podobným testom môže byť aj záporná odpoveď v platnom referende. Totiž na veci ma zaťažovalo aj to, či je korektné referendum vnímateľné akoby proti niekomu.

Asi by nebolo poctivé a úplné nepovedať, aký mám názor na prípustnosť jednotlivých otázok z hľadiska metodiky, konceptu – „do-týkania sa“ základných práv a slobôd.

Pri prvej otázke zohráva rolu význam novely ústavným zákonom č. 161/2014 Z. z. Väčšinový názor vychádza z toho, že ide o fixáciu ústavou daného stavu (výsledok), a preto nie je rozhodné, že sa to dotýka čl. 19 ústavy. Metodika „do-týkania sa“ otázky základných práv by z tohto pohľadu viedla k nepripusteniu otázky.

Pri druhej referendovej otázke je zrejme, že žiadne explicitné základné právo na adopciu neexistuje. Nevieme, či by prípadná zákonná úprava bola ústavná alebo nie. Ale vieme, že

podľa teórie je otázka adopcie jedným z aspektov práva na súkromie (to vlastne tvrdí aj väčšina pléna v bode 65 nálezu, aby potom v bode 73 konštatovala, že sa práva na súkromie nedotýka). Z tohto pohľadu sa tak druhá otázka dotýka práva na súkromie, a preto by nemala byť prípustná.

Pri tretej otázke ústavný súd vo väčšine tiež konštatuje vecný súvis s právom na súkromie. Toto je pre mňa dôvod jej neprípustnosti. Nie je ním možné zníženie doterajšieho štandardu spolu s nejasnosťou formulácie samotnej tretej otázky.

Pri štvrtej referendovej otázke som uvažoval tak, že vzhľadom na možnosť rodičov dať deti na neštátne školy je tu dotyk s klasickými slobodami už značne vzdialený, a preto som dal otázke zelenú.

Odlíšne stanovisko sudcu Ladislava Orosza

I. K právnym účinkom referenda

Základné východiská prístupu ústavného súdu k inštitútu referenda boli najprv sformulované v náleze sp. zn. PL. ÚS 42/95 z 2. mája 1996, pričom následne ich ústavný súd rozvinul predovšetkým v uznesení sp. zn. II. ÚS 31/97 z 21. mája 1997. Vo výrokovej časti označeného uznesenia ústavný súd vyslovil, že „Zákonodarná moc v Slovenskej republike je upravená dvojakým spôsobom. Táto moc patrí nielen Národnej rade Slovenskej republiky, ale aj priamo občanom. Ústava Slovenskej republiky neobsahuje zákaz, aby predmetom referenda podľa čl. 93 ods. 2 ústavy bola otázka o zmene ústavy alebo jej časti“. Zrejme v záujme objasnenia citovaného výroku ústavný súd v odôvodnení označeného uznesenia uviedol: „V referende nemožno priamo na základe výsledku hlasovania zmeniť ústavu. Prijatie návrhu v referende má ústavnú relevanciu v tom zmysle, že ním občania zúčastnení na hlasovaní udelia parlamentu príkaz, aby v súlade s návrhom prijatým v referende zmenil časť ústavy, ktorá bola predmetom vyhláseného referenda.“

Medzi citovanou časťou výroku uznesenia ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 31/97 z 21. mája 1997 a citovanou časťou jeho odôvodnenia existuje na prvý pohľad rozpor (podľa môjho názoru len zdanlivý), ktorý je prevládajúcou časťou predstaviteľov právnej teórie interpretovaný v podobe, ktorá vo svojich dôsledkoch spochybňuje decízne účinky referenda a „devaluje“ ho na konzultatívny nástroj priamej demokracie. Podľa tejto interpretácie poslanci národnej rady vzhľadom na koncepciu reprezentatívneho (voľného) poslanskeho mandátu ustanovenú v čl. 73 ods. 2 ústavy nie sú viazaní príkazmi nikoho, a teda ani príkazom občanov vyjadreným v referende, a preto ich nikto nemôže prinútiť k tomu, aby v súlade s výsledkom referenda zmenili príslušný zákon, príp. zmenili ústavu.

Aj nález o referendových otázkach, ktoré je predmetom tohto môjho odlišného (v tejto časti skôr objasňujúceho) stanoviska, reflektuje, že medzi výsledkom fakultatívneho referenda a nemožnosťou prinútiť poslanca národnej rady, aby hlasoval za návrh zákona, prostredníctvom ktorého sa výsledok referenda má premietnuť do podoby zákona, príp. ústavnej zmeny, existuje napätie. V tomto náleze je však obsiahnutá právna veta zásadného významu, v ktorej sa uvádza, že „čl. 72 ústavy... nevyklučuje iný spôsob prijímania všeobecne záväzných pravidiel správania sa s právnou silou zákona, prípadne ústavného zákona, konkrétne občanmi v referende“. Možno bolo žiaduce, aby plénum ústavného súdu v záujme väčšej zrozumiteľnosti túto vetu viac rozvinulo, keďže to však neurobilo, pokúšam sa o to v tejto časti môjho „odlišného“ stanoviska, a to predovšetkým vzhľadom na význam, ktorý jej pripisujem. Citovanou právnou vetou, ktorú považujem za najvýznamnejší prínos nálezu, sa totiž podľa môjho názoru ústavnému súdu podarilo obrátiť inštitút referenda „z hlavy na nohy“.

Z citovanej právnej vety vyplýva, že výsledok referenda, ktorý má spravidla formu zákazu, príkazu alebo dovolenia, má bezprostredné a pritom všeobecne záväzné právne účinky, ktoré nastanú hneď potom, ako je návrh prijatý v referende vyhlásený rovnako ako zákon v Zbierke zákonov Slovenskej republiky (čl. 98 ods. 2 ústavy), a to bez ohľadu na to, či národná rada následne ešte prijme zákon (zmení ústavu) v súlade s príkazom vyvoditeľným z platného výsledku referenda. V kontexte s uvedeným dávam do pozornosti minimálne tú skutočnosť, že výsledok referenda, ktorý národná rada nepremietne do zákonov, príp. ústavnej zmeny po uverejnení v Zbierke zákonov Slovenskej republiky, nadobudne charakter referenčného kritéria, ktoré bude musieť ústavný súd zohľadňovať a aplikovať pri svojom rozhodovaní, zvlášť v konaní o súlade právnych predpisov podľa čl. 125 ods. 1 ústavy.

	<p>II. K výkladu čl. 93 ods. 3 ústavy v časti slov „Predmetom referenda nemôžu byť základné práva a slobody“</p> <p>Zjednodušene možno konštatovať, že väčšina pléna ústavného súdu vykladá príslušnú časť čl. 93 ods. 3 ústavy tak, že predmetom referenda nemôžu byť také otázky týkajúce sa osobného statusu, prostredníctvom ktorých by mohlo dôjsť k takému obmedzujúcemu zásahu do základných práv a slobôd, ktorý v čase, keď sa referendum má uskutočniť, predstavuje všeobecne (medzinárodne i vnútroštátne) uznávaný štandard.</p> <p>S týmto základným východiskom sa viem v zásade stotožniť, keďže chráni dosiahnutý štandard právnej úpravy základných práv a slobôd a teda rešpektuje ústavný princíp vyjadrený v čl. 1 ods. 2 ústavy. Napriek tomu sa domnievam, že interpretácia príslušnej časti čl. 93 ods. 3 ústavy uplatnená väčšinou pléna nie je dostatočne široká, pretože implicitne nezahŕňa kľúčové východiská, na ktorých je ústavná úprava základných práv a slobôd v Slovenskej republike konštruovaná. V tejto súvislosti mám na mysli najmä ústavné princípy vyvoditeľné z čl. 12 ústavy, a to jednak zákaz diskriminácie (čl. 12 ods. 2 ústavy), ale predovšetkým prirodzeno-právne poňatie základných práv a slobôd spočívajúce v uznaní, úcte a rešpekte k prirodzeným právam človeka ako právam, ktoré „sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné“ (čl. 12 ods. 1 ústavy). V tejto súvislosti len podotýkam, že ústavný sľub sudcu ústavného súdu začína slovami „Sľubujem na svoju česť a svedomie, že budem chrániť neporušiteľnosť prirodzených práv človeka a práv občana...“ (čl. 134 ods. 4 ústavy).</p> <p>Rovnako musia byť podľa môjho názoru súčasťou interpretačného prístupu ústavného súdu k príslušnej časti čl. 93 ods. 3 ústavy aj ďalšie ústavné princípy, ktoré tvoria materiálne jadro Ústavy Slovenskej republiky schválenej v roku 1992, ktoré je ústavný súd povinný chrániť v prvom rade (čl. 124 ústavy), t. j. musí prostredníctvom a v rámci svojich právomocí zabraňovať takým jej zmenám, ktoré by viedli k zmene jej podstaty (identity). K ústavným princípom, ktoré tvoria materiálne jadro slovenskej ústavy, nepochybne patrí nielen generálny princíp právneho štátu so všetkými svojimi súčasťami, ale aj princíp demokratického štátu (čl. 1 ods. ústavy). Aj keď princíp demokratického štátu nie je dosiaľ v judikatúre ústavného súdu dostatočne rozpracovaný, panuje zrejme zhoda minimálne v tom, že jeho kľúčovou súčasťou je uplatňovanie princípu väčšiny pri výkone verejnej moci, ale v organickom spojení s ochranou práv (akýchkoľvek) menšín.</p> <p>III. K ústavnosti otázky „Súhlasíte s tým, aby párom alebo skupinám osôb rovnakého pohlavia nebolo umožnené osvojenie (adopcia) detí a ich následná výchova?“</p> <p>Z toho, čo som uviedol v časti II stanoviska, vyplýva, že pri rozhodovaní o návrhu prezidenta som uplatnil širší prístup k interpretácii právnej vety, podľa ktorej „Predmetom referenda nemôžu byť základné práva a slobody“, ako väčšina pléna ústavného súdu, čo sa nevyhnutne muselo prejaviť aj v mojom postoji k jednotlivým otázkam, ktoré mali tvoriť predmet referenda o rodinných vzťahoch. Konkrétne som vzhľadom na uvedený prístup nemohol súhlasiť s názorom, že Ústava Slovenskej republiky nebráni tomu, aby sa predmetom referenda stala druhá referendová otázka, ktorá je podľa môjho názoru minimálne v neprehliadnuteľnom napätí s takými ústavnými princípmi, ako sú ochrana prirodzených práv človeka, zákaz diskriminácie, ako aj princíp demokratického štátu.</p> <p>Na problém, ktorý táto otázka nastoľuje, existuje široká paleta kontroverzných názorov, pričom ani môj postoj k nemu nie je v súčasnosti vyhranený. Aj preto nie je otázka legalizácie adopcie páromi, resp. osobami rovnakého pohlavia, na programe dňa, a to nielen u nás, ale ani vo väčšine moderných demokratických štátov. Za týchto okolností pokus smerujúci k zakotveniu ústavného zákazu takýchto adopcií prostredníctvom referenda nekorešponduje podľa môjho názoru demokratickej podstate našej ústavy ani primeranej úcte a rešpektu k právam človeka. Navyše, často sa opomína, že pri adopcii nejde len o (prirodzené) právo fyzických osôb (potenciálnych osvojiteľov) uchádzať sa o osvojenie dieťaťa, ale aj (a predovšetkým) o práva dieťaťa (potenciálneho osvojenca) a ochranu jeho najlepších záujmov, ktoré hoci len v zanedbateľnom počte prípadov môžu spočívať v uprednostnení výchovy v prostredí, na ktoré je zvyknuté, pred jeho umiestnením v detskom domove.</p>
<p>použité odkazy na relevantnú judikatúru ústavného súdu, EŠLP a iných súdov</p>	<p>Ústavný súd SR: II. ÚS 31/97, III. ÚS 184/06, I. ÚS 13/00, PL. ÚS 37/99, PL. ÚS 15/98, PL. ÚS 9/04, PL. ÚS 2/04</p> <p>EŠLP: Schalk a Kopf proti Rakúsku (sťažnosť č. 30141/04, rozsudok z 24. júna 2010), Hämaläinen proti Fínsku (rozsudok zo 16. júla 2014), E. B. proti Francúzsku (rozsudok z 22. januára 2008), Gas a Dubois proti Francúzsku (rozsudok z 15. marca 2012), X a ďalší</p>

	proti Rakúsku (rozsudok z 19. februára 2013), X, Y a Z proti Spojenému kráľovstvu (rozsudok z 22. apríla 1997), Karner proti Rakúsku (rozsudok z 24. júla 2003), Kozak proti Poľsku (rozsudok z 2. marca 2010), Kjeldsen, Busk Madsen a Pedersen proti Dánsku (rozsudok zo 7. decembra 1976)
--	--

Spracoval: JUDr. Igor Mihalik

Upozornenie :

Prehľad vybraných rozhodnutí Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „prehľad“) je neoficiálnym dokumentom, ktorý slúži výlučne na informovanie o rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“). Prehľad sa zostavuje Analytické oddelenie Odboru súdnych poradcov a súdnej agendy Kancelárie Ústavného súdu Slovenskej republiky z rozhodnutí ústavného súdu, písomne vyhotovených a odoslaných účastníkom konania v danom období. Prehľad nezaväzuje ústavný súd a nenahrádza jednotlivé rozhodnutia ústavného súdu, z ktorých bol zostavený.